

UTBILDNINGSTYRELSEN

Niina Nyssölä

FRÅN FÖRSÖK TILL VERKLIG UTVECKLING

Slutrapport om pilotprojekten och materialprojekten för yrkesprov åren
2000–2005

© Opetushallitus ja tekijä

Taitto: Tmi Eija Högman

ISBN 952-13-3074-0 (häft.)

ISBN 952-13-3075-9 (pdf)

Dark Oy, Vanda 2006

SAMMANFATTNING

Nyyssölä, Niina (2006). **Från försök till verklig utveckling. Slutrapport om pilotprojekten och materialprojekten för yrkesprov åren 2000–2005.** Utbildningsstyrelsen.

Yrkesproven är ett färskt tillskott till den grundläggande yrkesutbildningen. I yrkesproven visar de studerande genom praktiska arbetsuppgifter hur väl de har uppnått målen för yrkesstudierna. Yrkesproven tas i bruk i de läroplansbaserade yrkesinriktade grundexamina som inleds hösten 2006. Yrkesproven kommer att användas under hela utbildningen och ordnas i samarbete med utbildningsanordnaren och arbetsplatserna.

Ibrukttagandet av yrkesprov har föregåtts av ett omfattande utvecklingskede då man utrett hur yrkesproven kan införlivas i studierna. De utvecklingsprojekt som koordinerats av Utbildningsstyrelsen har täckt södra och västra Finland (Mål 3-området) och alla yrkesutbildningsområden. Man började utveckla yrkesproven år 1999 med nationella medel och från år 2000 har utvecklingsarbetet utförts med stöd från Europeiska socialfonden (ESF).

Denna slutrapport behandlar verksamheten i de pilotprojekt och materialprojekt för yrkesprov som hörde till yrkesprovsprojektet åren 2000–2005. Målet för rapporten är att beskriva hur yrkesproven utvecklats och testats i projekten och presentera de observationer som projekten gjort om försöksskedet. Under de granskade åren pågick sammanlagt 32 pilotprojekt och 31 materialprojekt för yrkesprov.

Pilotprojekten och materialprojekten producerade under sin projektverksamhet olika modeller för hur yrkesprov kan genomföras i praktiken, utarbetade yrkesprovsmaterial till stöd för genomförandet av yrkesproven, granskade frågor i anslutning till bedömningen av yrkesproven, undersökte yrkesprovets andel i bedömningen av den studerande, granskade stöd- och handledningsåtgärderna för yrkesproven samt sambandet mellan dem och läroanstaltens allmänna stöd- och handledningsnätverk samt planerade och genomförde utbildningen av de olika yrkesprovsparterna inför yrkesproven. Pilotprojektens och materialprojektens erfarenheter av projektverksamheten var i det stora hela positiva. Kritik riktades mot projektadministrationen, ESF-rutinerna och det faktum att yrkesprovsprojektet inleddes vid olika tidpunkter.

Enligt pilotprojekten och materialprojekten för yrkesprov kommer de största framtida utvecklingsutmaningarna med avseende på genomförandet av yrkesproven att vara att introducera lärarna, arbetslivet och utbildningsanordnarna i rätt tid, att utveckla läroplansgrunderna i den grundläggande yrkesutbildningen samt att finansiera kostnaderna för yrkesproven. Att föra ut yrkesproven till arbetsplatserna ses som en särskild utmaning av projekten. Detta förutsätter att skillnaden mellan yrkesprov och fristående examina utreds på arbetsplatserna och att ansvarsfrågorna i anslutning till genomförandet av yrkesproven klarläggs.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	6
1.1 Utarbetandet av slutrapporten om yrkesprovsprojektet	7
2 BAKGRUNDEN TILL YRKESPROVSPROJEKTET	8
2.1 Yrkesprovsprojektet startas	9
2.2 Genomförandet av yrkesprovsprojekten som ESF-projekt	12
2.3 Utvecklingen av lagstiftningen om yrkesprov	13
3 UTVECKLINGEN AV YRKESPROV I PROJEKT 2000–2005	14
3.1 Projektens organisering	16
3.2 Uppföljning av projekten och rapportering	18
3.3 Information om projektet	19
3.4 Projektens internationella samarbete	21
3.5 Projektens erfarenheter av projektarbetet	21
3.6 Ledningsgruppens syn på yrkesprovsprojektet	24
4 TYNGDPUNKTERNA I YRKESPROVSPROJEKTEN	28
4.1 Organisering och genomförande av yrkesprov	28
4.2 De olika parterna i yrkesprovet: läraren, arbetslivsrepresentanten och den studerande	32
4.3 Planering, genomförande och bedömning av yrkesprov	34
4.4 Yrkesprovsmaterial	40
4.5 Kostnader	45
5 YRKESPROVSPROJEKTETS SLAGKRAFT	46
5.1 Projektverksamhetens resultat och deras innovativitet	46
5.2 Fortgående verksamhet	48
5.3 Spridningsuppgiften	49
6 DE STÖRSTA UTMANINGARNA VID IBRUKTAGANDET AV YRKESPROV	50
7 TILL SLUT	54
KÄLLOR	56

BILAGOR	57
Bilaga 1: Modell för slutrapport från ESF-projekt	57
Bilaga 2: Stommen för temaintervjun	62
Bilaga 3: Pilotprojekt som granskats i rapporten	63
Bilaga 4: Materialprojekt som granskats i rapporten	66
Bilaga 5: Principerna för utveckling av yrkesprovsmaterial i projekt för beredning av yrkesprovsmaterial	68
Bilaga 6: Anvisning för ifyllandet av indikatorer enligt branschtyp inom UVM:s förvaltningsområde	70
Bilaga 7: Kvalitativ uppföljning och rapportering i pilotprojekten för yrkesprov	72
Bilaga 8: Kvalitativ uppföljning och rapportering i projekten för beredning av yrkesprovsmaterial	75

1 INLEDNING

Utvecklandet av yrkesutbildningen har varit en av de viktigaste tyngdpunkterna i finländsk utbildningspolitik allt sedan 1990-talet. Det snabbt föränderliga arbetslivet, teknikens framsteg, den internationella rörligheten och å andra sidan oron över hur man skall kunna bevara en yrkesskicklig befolkning i ett åldrande samhälle är en utmaning för den grundläggande yrkesutbildningen. Den mest fungerande metoden att lösa denna fråga är ur Utbildningsstyrelsens synvinkel att den grundläggande yrkesutbildningen ännu kraftigare förankras i arbetslivet.

Yrkesproven är ett färskt tillskott till de yrkesinriktade grundexamina. Yrkesproven tas i bruk i de läroplansbaserade yrkesinriktade grundexamina som inleds hösten 2006. Ibrukttagandet av yrkesproven har föregåtts av ett omfattande utvecklingsarbete då man utrett hur yrkesproven kan i studierna. I yrkesproven visar de studerande genom praktiska arbetsuppgifter hur de har uppnått målen för yrkesstudierna. Yrkesproven används under hela utbildningstiden och ordnas i samarbete med arbetsplatserna och arbetsplatshandledarna. Arbetslivsrepresentanternas närvaro vid bedömningen och planeringen av yrkesproven är en garanti för att de studerande tillägnar sig det kunnande som fordras i arbetslivet. Yrkesproven stärker tillsammans med inläringen i arbetet¹ förankringen av den grundläggande yrkesutbildningen i arbetslivet.

Denna rapport behandlar verksamheten i det yrkesprovsprojekt som inrättades för att utveckla yrkesproven under åren 2000–2005. Avsikten med rapporten är att beskriva utvecklandet av yrkesproven och presentera de observationer pilotprojekten gjort om yrkesprovsförsöken. Slutrapporten ger ett intressant bakgrundsmaterial åt de utbildningsanordnare som börjar ta yrkesproven i bruk hösten 2006, undervisningspersonalen och arbetslivsrepresentanterna. Dessutom ger den omfattande rapporten om genomförandet av ESF-projektet redskap för planering av motsvarande omfattande utvecklingsprojekt inom utbildningen. De egentliga goda rutinerna i anslutning till genomförandet av yrkesprov presenteras i andra ESF-publikationer som producerats av Utbildningsstyrelsen.

¹ Ett effektivare sätt än arbetspraktik att tillägna sig de färdigheter som behövs i arbetslivet är *inläring i arbetet*. Under perioden av inläring i arbetet tillägnar sig de studerande som namnet anger nya färdigheter och kunskaper och repeterar inte enbart det som de lärt sig vid läroanstalten. (Mer information om inläring i arbetet t.ex. på <http://www.edu.fi/tonet>.) Inläring i arbetet har ingått i alla grundläggande yrkesexamina sedan hösten 2001 och inläringen i arbetet vidareutvecklas i ESF-utvecklingsprojekt som administreras av Utbildningsstyrelsen. (Mer information om utvecklingsprojekt för inläring i arbetet t.ex. på <http://www.oph.fi/ammatillinesr>.)

1.1 UTARBETANDET AV SLUTRAPPORTEN OM YRKESPROVSPROJEKTET

Slutrapporten om yrkesprovprojektet skrevs hösten 2005 och vintern 2006 som ett uppdrag av Utbildningsstyrelsen vid Forsknings- och utbildningscentret för yrkesutbildning vid Tammerfors universitet. Forskaren, SVM Niina Nyyssöläs arbete handledes vid Tammerfors universitet av docent Seija Mahlamäki-Kultanen. Vid Utbildningsstyrelsen följdes arbetet av projektkoordinatorerna för forsknings-, rapporterings- och spridningsprojektet för yrkesproven, Minna Bálint och Kaisa Aho. Manuskriptet lämnades in till Utbildningsstyrelsen i slutet av januari 2006 och kompletterades enligt anvisningar från Utbildningsstyrelsen under februari–mars 2006. Undersökningen var kvalitativ och strävade efter att ge en beskrivning av verksamheten.

Som material vid utarbetandet av rapporten användes i huvudsak de kvalitativa slutrapporter (bilaga 1) som pilotprojekten och materialprojekten gjort upp för Utbildningsstyrelsen och de slutrapporter som förts in i arbetsministeriets ESRA-system. De statistiska uppgifterna erhöles ur Utbildningsstyrelsens eget Iris-system. Utöver det material som till största delen består av rapporterna användes intervjuer med medlemmar i ledningsgruppen för yrkesprov som stöd för undersökningen. Bland medlemmarna i ledningsgruppen för yrkesprovprojektet gjordes temaintervjuer per telefon mellan november 2005 och januari 2006. Eftersom det inte var fråga om en undersökning som krävde en analys av diskussionen, bandades inte intervjuerna utan intervjuaren förde anteckningar som sedan sändes per e-post för granskning till de intervjuade. Ur ledningsgruppen med 17 medlemmar gallrades vid planeringen av intervjuerna till en början bort fyra medlemmar som själva arbetade i yrkesprovprojektet eller annars mycket nära det. Av de övriga tretton medlemmarna kunde sammanlagt tio personer nås för en intervju. Till de intervjuade sändes på förhand ut stommen för temaintervjun (bilaga 2). I de ungefär halvtimme långa intervjuerna diskuterades de teman som tagits fram i intervjustommen.

Materialet som består av rapporter och intervjuer kompletteras ytterligare av ett enkätmaterial som gjorts av Utbildningsstyrelsens yrkesprovsteam där man frågade efter yrkesprovprojektens observationer av vilka rutiner som lever kvar efter projektet. Till detta material hänvisas i kapitel 5, som innehåller en presentation av vilka rutiner som blivit bestående efter projektverksamheten.

2 BAKGRUNDEN TILL YRKESPROVS- PROJEKTET

I den plan för utveckling av utbildningen och av forskningen vid högskolorna för åren 1995–2000 som godkänts av statsrådet är ett av målen att reformera de yrkesinriktade examina på andra stadiet. Beslut om principer och tidtabeller för reformeringsarbetet fattades 23.6.1998 genom undervisningsministeriets beslut 212/430/1998. I detta beslut uttalades målet att i de *förnyade examina som avläggs såsom grundläggande yrkesutbildning inryms fristående prov på att målen för de yrkesinriktade studierna har uppnåtts*. I beslutet förutsattes en utredning av olika modeller för hur proven skall ordnas samt att proven skall beaktas när grunderna för läroplanen fastställs. För att utreda hur yrkesproven skall ordnas tillsatte undervisningsministeriet 18.9.1998 en arbetsgrupp som hade som mål att lägga fram ett förslag till genomförande av yrkesprov i tre grundexamina (grundexamina inom VVS-branschen, byggnadsbranschen och lantmäteri-branschen samt social- och hälsovård)², utreda modeller för anordnandet av yrkesprov med hänsyn till de branschspecifika behoven, lägga fram ett förslag till verkställande av reformen och bedöma kostnaderna för reformen. Till arbetsgruppen kallades 15 medlemmar och en ordförande, vilka företrädde utbildningsförvaltningen samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. I gruppens arbete deltog under ungefär åtta och en halv månaders tid dessutom fyra sakkunniga från Utbildningsstyrelsen. Arbetsgruppen lämnade en promemoria till undervisningsministeriet 3.6.1999. Enligt arbetsgruppen är målen för ibrukttagandet av yrkesproven bättre kvalitet på yrkesutbildningen, tillräcklig yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet, enhetligare bedömning av de studerande, engagerandet av arbetslivsparter i bedömningen av yrkesskickligheten samt utvecklandet av läroplansgrunderna och läroplanerna. I promemorian föreslogs att man för genomförandet av yrkesprov bör starta ett treårigt pilotprojekt under vilket man

- utreder olika alternativ för genomförandet av yrkesprov och deras kostnadseffekter,
- utreder uppgifter och arbetsfördelning mellan de parter som deltar i yrkesprovet,
- utvecklar undervisningsarrangemangen samt handlednings- och stödtjänster för de studerande,
- genomför och utvecklar utbildningen av lärare och arbetslivsrepresentanter,
- framställer yrkesprovsmaterial,
- utvecklar metoder för kvalitetssäkring och bedömning av yrkesprovsmaterial samt
- utreder möjligheterna att kombinera den nationella utvärderingen och yrkesproven.

² De tre nämnda grundexamina valdes som föremål för granskningen när man utredde hur yrkesprov skall anordnas, eftersom dessa examina var de som först reformerades av alla examina år 1999. I dessa examina togs nya läroplaner i bruk 1.8.1999. I de nya läroplanerna var strävan redan att ta hänsyn till att yrkesprov kommer att införlivas i den grundläggande yrkesutbildningen.

Enligt arbetsgruppen skulle man under hela den tid pilotprojektet pågick och under det skede då yrkesproven togs i bruk bedöma hur yrkesprovssystemet fungerar och kan tas i bruk. Genom bedömningen kunde man få mer information för att vidareutveckla systemet. Arbetsgruppen föreslog i sin promemoria ett separat utvärderingsprojekt vid sidan av det egentliga pilotprojektet.

Yrkesproven togs även med i utvecklingsplanerna för utbildning och forskning. I utvecklingsplanen för utbildning och forskning 1999–2004 konstaterades att under planeringsperioden utvecklas stegvis yrkesprov som skall garantera kvaliteten i kunskandet inom den grundläggande yrkesutbildningen, yrkesproven är en del av utbildningen och används under hela utbildningen. Samtidigt med yrkesproven utvecklas undervisningsarrangemang som stöder inläringen samt handlednings- och stödtjänster för de studerande. I utvecklingsplanen för utbildning och forskning betonades även att systemet med yrkesprov inte får öka antalet avbrutna studier eller minska mängden närundervisning. Yrkesproven beaktades även i den nya utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003–2008. Dessutom berördes införlivandet av yrkesprov i de yrkesinriktade grundexamina i regeringsprogrammen för Paavo Lipponens andra regering, Anneli Jäätteenmäkis regering och Matti Vanhanens regering.

2.1 YRKESPROVSPROJEKTET STARTAS

Ett försök med yrkesprov inleddes i december 1999, då pilotprojekt som skulle utveckla yrkesprov för de nio grundexamina som reviderats samma år startades med nationell finansiering. Med ESF-stöd startades åren 2000 och 2001 pilotprojekt för de övriga reviderade grundexamina. De projekt som utvecklade och testade yrkesprov delades in i olika projekttyper, dvs. **pilotprojekt** och **materialprojekt**.

Undervisningsministeriet tillsatte en ledningsgrupp med 17 medlemmar för arbetet med att utveckla yrkesproven. Som medlemmar i gruppen kallades på bred bas företrädare för Utbildningsstyrelsen, undervisningsministeriet, fackorganisationerna, arbetsmarknadsorganisationerna, utbildningsanordnarna, kommunernas intresseorganisationer och studentorganisationerna. Gruppen bestod i huvudsak av samma personer under hela sitt arbete. Fram till hösten 2005 hade ledningsgruppen samlats sammanlagt 40 gånger.

Utbildningsstyrelsens linje för yrkesutbildning svarade för att starta och administrera försöks- och utvecklingsprojekten för yrkesproven. Yrkesprovsprojektet placerade sig administrativt på Utbildningsstyrelsens linje för yrkesutbildning, som verkade i samarbete med den svenskspråkiga utbildningslinjen. För genomförande och uppföljning av försöket svarade projektchefen för yrkesproven i samarbete med sakkunniga från de olika branscherna, sakkunniga inom den svenskspråkiga utbildningslinjen och chefen för enheten för utveckling inom utbildningen. Utöver projektchefen arbetade projektsekreterare, projektplanerare och den projektkoordinator som svarat för uppföljningen av och rapporteringen om Utbildningsstyrelsens ESF-projekt i utvecklingsprojektet för yrkesprov. Utbetalningarna sköttes av de tjänstemän som även sköter bokföring och utbetalning vid Utbildningsstyrelsen. Vid behandlingen av utbetalningsansökningarna bistods Utbildningsstyrelsen av FTP International Oy.

Projektet genomfördes i huvudsak av anordnare av grundläggande yrkesutbildning. Även andra instanser deltog, såsom en förening (Helsingin seudun erilaiset oppijat ry) och ett forskningsinstitut (Niilo Mäki Instituutti). Yrkesprovsmaterial producerades under projektets gång vid två yrkeshögskolor (Helia Ammatillinen opettajakorkeakoulu och Haaga Instituutin Ammattikorkeakoulu) samt i utbildningsorganisationen AEL som är koncentrerad på utbildning inom näringslivet. De som genomförde projekten fick ganska fritt planera den praktiska organiseringen av projektet. Det måste dock byggas upp lokala organisationer i projekten och i dem skulle ingå en styrgrupp, en ansvarig för försöket och en ansvarig för ekonomiförvaltningen. Inom pilotprojekten skulle även grundas ett organ och i materialprojekten skulle utses ansvariga personer för materialframställningen.

Utbildningsstyrelsen styrde pilotprojektens och materialprojektens verksamhet genom att ordna olika träffar för projekten. Från Utbildningsstyrelsen erbjöds projekten en betalningstjänstutbildning, som var gemensam för ESF-projekt, och seminarier om nätverksbildning och effektivitet, som var gemensamma för alla ESF-projekt. För yrkesprovsprojekten ordnas särskilt seminarier kring start, nätverksbildning, tema och avslutning.

Under åren 2000–2005 var sammanlagt **32** pilotprojekt och **31** materialprojekt verkamma. Med bland yrkesprovsprojekten fanns två svenska materialprojekt och ett svenskt pilotprojekt.

I denna slutrapport granskas pilotprojekten och materialprojekten genom att som exempel använda de projekt som nämns i figuren nedan. De projekt som granskas valdes ut bland de projekt som hade lämnat in slutrapporter om sina projekt till Utbildningsstyrelsen i början av år 2005. Det första av pilotprojekten i denna rapport startade 1.5.2000 och det sista 1.10.2001. Det första pilotprojektet i rapporten upphörde 31.5.2003 och det sista som hann med i rapporten upphörde 31.12.2004. Det första av materialprojekten startade 1.6.2000 och det sista 31.5.2003. Det första materialprojektet upphörde 31.7.2003 och det sista 31.3.2005. Mera heltäckande förteckningar över de projekt som granskats i rapporten och deras teman finns som bilaga 3 och 4.

PILOTPROJEKT	MATERIALPROJEKT
• Helsingfors stad	• AEL (2 projekt)
• Helsingin seudun erilaiset oppijat ry	• Helsingfors stad
• Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto	• Invalidförbundet Järvenpää Utbildningscentral
• Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu/ ammattillinen opettajakorkeakoulu	• Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
• Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	• Kotkan ammatillinen koulutuskeskus
• Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	• Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä
• Järvisseudun ammatti-instituutti	• Porin Tekniikkaopisto
• Kiipulan ammattiopisto	• Porvoon ammattiopisto
• Kotkan ammatillinen koulutuskeskus	• Päijät-Hämeen koulutuskonserni/ Koulutuskeskus Salpaus
• Koulutuskeskus Salpaus/ Lahden käsi- ja taideteollisuusoppilaitos	• Tampereen ammattiopisto/ Kurun metsäoppilaitos
• Niilo Mäki Säätiö/ Niilo Mäki Instituutti	• Tampereen ammattiopisto/ Pyyntikin ammattioppilaitos
• Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos	• Turun ammattiopistosäätiö
• Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	• Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
• Porin Tekniikkaopisto (2 projekt)	• Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen kuntayhtymä
• Päijät-Hämeen koulutuskonserni (2 projekt)	
• Suomen Kirkon Seurakuntaopiston säätiö	
• Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur	
• Tampereen ammattiopisto/Kurun metsäopisto	
• Turun ammattiopistosäätiö	
• Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	
• Vantaan ammatillinen koulutuskeskus	
• Varalan urheiluopisto	

Figur 1. De pilotprojekt och materialprojekt som var med när slutrapporten skrevs.

2.2 GENOMFÖRANDET AV YRKESPROVSPROJEKTEN SOM ESF-PROJEKT

Finansieringen av pilotprojektens och materialprojektens första verksamhetsår skedde med nationella medel. Sedan yrkesprovsförsöket utsträckts till de examina som reviderades åren 2000 och 2001 kom även Europeiska socialfonden (ESF) med som finansiär för utvecklingsprojektet utom staten. Yrkesprovspojekten förlades i ESF:s Mål 3-program. Mål 3-programmet är ett utvecklingsprogram genom vilket man söker, testar och producerar nya lösningar samt sprider goda rutiner inom arbetskrafts-, närings- och utbildningspolitiken bl.a. med hjälp av yrkesutbildning. Mål 3-programmet genomförs i Finland i hela landet förutom i östra och norra Finland samt på Åland. Projekt enligt mål 3-programmet inom undervisningsministeriets verksamhetsområde är utvecklingsprojekt som koncentrerar sig på samarbetet mellan yrkesutbildningen och arbetslivet.

Yrkesprovspojekten har genomförts som en del av åtgärdshelheten 3.1 *Bättre kvalitet och effektivitet inom utbildningen*. Målet för åtgärdshelheten är att främja uppnåendet av sådan yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet inom utbildningen och höja utbildningspersonalens, arbetsplatshandledarnas och utbildningsanordnarnas kompetens för att förbättra kvaliteten på utbildningen och kontakterna till arbetslivet.

Målen och urvalskriterierna för pilotprojekten och materialprojekten, liksom för de övriga projekten i åtgärdshelheten 3.1 bygger på mål 3-programdokumentet och dess kompletteringsdel (<http://www.mol.fi/esr/ohjeet/spd3.doc>). De som genomför de projekt som valts ut för finansiering

- gör upp en projektplan över sin verksamhet
- svarar för det praktiska genomförandet av projektet och organiseringen av samarbetet
- ser till att finansieringen används på behörigt sätt och sköter utbetalningen
- lämnar in uppföljningsuppgifter till Utbildningsstyrelsen
- rapporterar om sin verksamhet till Utbildningsstyrelsen
- sköter informationen och spridningen av projektresultaten samt
- svarar för övriga åtgärder som förutsätts i Mål 3-dokumentet.

Vid genomförandet och finansieringen av projektet följs de principer som anges i programdokumentets kompletteringsdel, villkoren och anvisningarna i Utbildningsstyrelsens finansieringsbeslut och dess bilagor, saker som överenskommit i avtal mellan Utbildningsstyrelsen och projektet samt andra anvisningar från Utbildningsstyrelsen. (Utbildningsstyrelsens anvisningar för projekten finns på webbadress <http://www.oph.fi/ammatillinesr> (på svenska: Yrkesinriktade ESF-projekt)). Alla dokument som handlar om utvecklingsprojektet för yrkesprov kan läsas på webbadress <http://www.oph.fi/ammatillinesr> (på svenska: Yrkesinriktade ESF-projekt).

2.3 UTVECKLINGEN AV LAGSTIFTNINGEN OM YRKESPROV

Yrkesprovsprojekten har stött den lagstiftningsprocess som framskridit parallellt och vars syfte var att införliva yrkesproven i bedömningen av de studerande. 15.7.2005 gavs ändringar i lagen om yrkesutbildning (L 601/2005). Enligt de ändringar som gjordes i lagen skall den studerandes yrkeskunnande inom utbildningen för yrkesinriktade grundexamina bedömas, förutom genom annan form av bedömning, på basis av yrkesprov. Lagen kompletteras av statsrådets förordning (F 603/2005) som gavs 21.7.2005. Författningsändringar som gäller yrkesprov, rättelse av bedömning och erkännande av kunnande (L 601/2005 och F 603/2005) trädde i kraft 1.1.2006.

Lagberedningen vid undervisningsministeriet styrdes av en ledningsgrupp för yrkesprov som undervisningsministeriet tillsatt och av tjänstemän vid undervisningsministeriet. Ledningsgruppen utarbetade i april 2004 förslag till riktlinjer för yrkesprovssystemet som sändes för kommentarer till utbildningskommissionerna. Förslaget till riktlinjer för yrkesproven fördes i sin slutliga form till regeringens kulturpolitiska ministerarbetsgrupp 6.4.2005, varefter förslaget antogs 21.4.2005 i statsrådet och vid presidentens föredragning. Kulturutskottet och riksdagen behandlade förslaget i juni och antog lagförslaget i vanlig lagstiftningsordning.

Det lagstiftningsarbete som utfördes i yrkesprovsprojektet var banbrytande: i tidigare utvecklingsprojekt inom utbildningen i Finland har man inte samtidigt bearbetat lagstiftningen om det område som är under utveckling.

3 UTVECKLINGEN AV YRKESPROV I PROJEKT 2000–2005

Som mål för pilotprojekten och materialprojekten för yrkesprov ställdes att de under sina verksamhetsperioder skulle testa och utveckla genomförandet av yrkesprov och yrkesprovsmaterial till stöd för dem. Målen för projektverksamheten formulerades 3.6.1999 i en promemoria av den arbetsgrupp som tillsatts av undervisningsministeriet och målen var desamma under hela projektperioden.

Målet för pilotprojekten för yrkesprov var att undersöka hur yrkesproven kan genomföras inom olika utbildningsområden, i organisationer av olika storlek och hur man kan finna lösningar på hur yrkesproven kan genomföras både på nationell och på lokal nivå.

FÖLJANDE MÅL STÄLLEDES FÖR PILOTPROJEKTEN:

1. Att utreda olika organisationsmodeller och genomförandeanternativ för yrkesprov

Målet för yrkesprovsprojektet var att undersöka hur olika stora utbildningsanordnare kan genomföra yrkesprov inom olika utbildningsområden, i olika typer av läroanstalter och i olika företag. Avsikten var att finna lösningar på hur yrkesproven kan ordnas på nationell, regional och lokal nivå. Planeringen av yrkesprovets genomförande innebar även att man sökte lösningar på frågor som gällde de praktiska arrangemangen samt kartläggningen av olika sätt att genomföra yrkesprov. I planeringen av en organiseringsmodell för yrkesproven ingick också att söka efter alternativ till hur organet kunde ordnas.

2. Att utreda de olika parternas uppgifter och arbetsfördelningen vid planering, genomförande och bedömning av yrkesprov

Målet för pilotprojekten var att definiera hur man kan fastställa arbetsfördelningen vid genomförandet av yrkesprov och vilka uppgifter som hör till vilka aktörer. Utbildningsanordnaren, lärarna, arbetslivsrepresentanten och de studerande definierades som de olika parterna i yrkesprovet.

3. Att testa och utveckla undervisningsarrangemang samt handlednings- och stödtjänster för de studerande

Ett mål för pilotprojektet var att utreda hurdana undervisningsarrangemang som bäst stöder inlärningen, hur de studerande skall tränas inför avläggandet av yrkesprov samt hurdana stödåtgärder de studerande behöver under yrkesprovprocessen. Man önskade även att pilotprojekten skulle kartlägga hur handlednings- och stödåtgärderna för yrkesprov kan införlivas i nätverket av handledning och stödåtgärder vid hela läroanstalten.

4. Att söka lösningar på frågor som gäller bedömningen av de studerande och examensbetygen

Målet för pilotprojekten var att granska hur yrkesproven placerar sig som bedömningsform i helhetsbedömningen av de studerande. Till de frågor som skulle lösas hörde även examensbetygets roll i den studerandes examen.

5. Att genomföra och utveckla utbildningen av lärare och arbetslivsrepresentanter samt producera utbildningsmaterial

I pilotprojekten skulle kartläggas hur man bäst introducerar lärarna och arbetslivet i yrkesproven. Pilotprojekten skulle förutom klarlägga de mest fungerande utbildningssätten även fundera över utbildningens innehåll och omfattning. I pilotprojekten skulle man även undersöka hur introduktionen i yrkesproven kan införlivas även med utbildningen i inläring i arbetet.

6. Att utveckla yrkesprovsmaterial och testa de centraliserat framställda nationella yrkesprovsmaterialen

Pilotprojekten skulle testa hurdana yrkesprovsmaterial som bäst stöder genomförandet av yrkesprov.

7. Att utreda kostnaderna för yrkesproven

Målet för pilotprojekten var att i samband med projektet utreda hurdana kostnader organiseringen av yrkesprov, arrangerandet av stöd- och handledningstjänster för de studerande samt utbildningen av arbetslivsrepresentanter och lärare orsakar.

8. Att kartlägga möjligheterna att slå ihop den nationella utvärderingen och yrkesproven.

MÅLEN FÖR MATERIALPROJEKTEN VAR

1. Att centraliserat utveckla och producera yrkesprovsmaterial för yrkesinriktade grundexamina och yrkesutbildningsprogram

Målet för materialprojekten var att sätta sig in i innehållet i yrkesinriktade grundexamina på basis av läroplansgrunderna samt att bekanta sig med arbetslivets syn på målen för den grundläggande yrkesutbildningen. Av de branschvis utarbetade materialen skulle framgå vilka uppgifter och färdigheter som hör till yrkeskompetensen både enligt skolan och enligt arbetslivet. Vid utarbetandet av material skulle beaktas hur lämpliga de är på riksnivå.

2. Att skapa och utveckla en beredningsorganisation för yrkesprovsmaterial

Materialprojekten skulle skapa en projektorganisation för det egentliga genomförandet och testandet av materialen.

3. Att utveckla ett kvalitetssäkringssystem

Materialprojekten skulle i sin projektverksamhet fundera över med vilka metoder kvalitetssäkringen av det producerade materialet skulle skötas.

Utvecklandet av yrkesprovsmaterial styrdes utom av ovan nämnda mål dessutom även av principerna för utveckling av yrkesprovsmaterial (bilaga 5), som ingick i det

projektavtal som ingåtts med Utbildningsstyrelsen och projektet. När materialprojekten satte igång med sina projekt fick de anvisningar för yrkesprovsmaterialens struktur och innehåll, utgående från vilka de examensvisa materialen sedan utarbetades.

3.1 PROJEKTENS ORGANISERING

De som genomförde pilotprojekten och materialprojekten hade frihet att planera organiseringen av projekten enligt sina egna behov. De som fått ett positivt finansieringsbeslut förutsattes dock inrätta en lokalorganisation för projektet. Detta innebär att en lokal styr- eller ledningsgrupp för projektet skulle inrättas samt att personer med ansvar för frågor gällande innehållet i projektverksamheten och ekonomiförvaltningen skulle väljas. I projekten inrättades utöver styrgrupper dessutom olika projekt- eller planeringsgrupper. Projektens organisation var under projektskedet i stora drag densamma som då de inrättades. Variationer förekom dock i de planeringsgrupper som hade ansvaret för det egentliga utvecklandet och försöket. I dessa gruppers sammansättning skedde förändringar i flera projekt. Förändringarna i planeringsgrupperna berodde t.ex. på att man i projektet upptäckte att det var en mera fungerande lösning att spjälka upp gruppen i mindre delar t.ex. i team för olika studiehelheter. I grupperna skedde dessutom naturliga personskiften. Projekten utvärderade inte i sina rapporter hur de valda organisationsmodellerna fungerat och kom inte heller med utvecklingsförslag till hur organisationen i ett motsvarande projekt kunde byggas upp.

Styrgrupper

Grunderna för valet av medlemmarna i styrgrupperna belystes inte just alls i projektens rapporter. Enligt rapporterna samlades medlemmarna i styrgruppen enligt trepartsprincipen, dvs. genom att ta med företrädare för utbildningsanordnaren, arbetstagarna och arbetsgivarna. Genom att granska vilken bakgrund styrgruppens medlemmar har kan man dock konstatera att man velat ha med en så omfattande representation som möjligt för de förhållanden där utbildningsanordnaren är verksam och där man skulle testa yrkesproven i projektet. Som medlemmar i styrgruppen strävade man efter att välja personer som var intresserade av att delta i utvecklingsprojektet och som hade erfarenhet av tidigare utvecklingsarbete inom utbildning. Till styrgruppen kallades även studerandemedlemmar. Styrgrupperna hade oftast 6–12 medlemmar. Medan projektverksamheten pågick samlades projektens styrgrupper ungefär 5–22 gånger, cirka 1–6 gånger per år.

Styrgruppernas uppgifter anslöt sig i projekten till uppföljningen av projektet samt övervakningen av medelsanvändningen. Styrgrupperna granskade det material som producerats i projekten, t.ex. rapporter och utkast till yrkesprovsmaterial och färdiga förslag till yrkesprovsmaterial, utvärderade projektplaner, utvärderade projektarbetets framskridande och gav anvisningar för projektarbete överlag. Projekten utvärderade inte styrgruppernas roll i yrkesprovsprojektet. Styrgrupperna beskrevs som vägledande och rådgivande organ som kunde ge stöd för projektets riktlinjer och åtgärder.

Projektets administrativa personal

De viktigaste länkarna mellan projekten och de styrgrupper som dragit upp linjer för deras verksamhet var projektcheferna och den övriga projektpersonalen. Projektcheferna eller projektkoordinatorerna sörjde för att projektet startade och koordinerades under projektperioden. De personer som valts till projektchefer hade oftast tidigare jobbat för samma utbildningsanordnare och valdes till sina uppgifter på basis av intresse och erfarenheten av utvecklingsarbete. Projektchefernas arbetsuppgifter var bl.a.

- att följa upp projektets ekonomi
- att rapportera till Utbildningsstyrelsen och ESF-myndigheterna
- att lägga upp en tidtabell för projektarbetet
- att samla planeringsgrupperna och ge akt på deras arbete
- att hålla kontakt med samarbetsläroanstalterna och projektets arbetsplatnätverk
- att delta i Utbildningsstyrelsens och olika intressentgruppers kurser
- att vara föredragande vid styrgruppens sammanträden
- att informera om projektets arbete och marknadsföra projektet.

Vid sidan av projektcheferna arbetade projektsekreterare och projektplanerare i projektadministrationen. Projektsekreterarna skötte i allmänhet ärenden i anslutning till fakturering, arkivering och rapportering i projektet samt skötte de praktiska arrangemangen alltifrån att organisera kurser till att formge de material som producerats i projektet.

Planeringsgrupper

För det egentliga praktiska genomförandet av pilotprojekten och materialprojekten svarade olika planerings- eller projektgrupper. I planeringsgrupperna medverkade lärare och i någon mån arbetslivsrepresentanter. Projektgrupperna byggdes upp som stora planeringsgrupper gemensamma för flera områden eller som mindre team för enskilda branscher eller utbildningsprogram. I vissa projektgruppers sammansättningar skedde förändringar beroende på de behov som observerats i samband med projektarbetet. I några projekt upptäckte man att man bättre kunde koncentrera sig på specialbehoven inom ett område eller utbildningsprogram, om grupperna spjälkades upp från större grupper som är gemensamma för flera områden till mindre team för enskilda områden.

I början av projektet samlades projektgrupperna oftast på initiativ av projektchefen. Sättet att inrätta grupperna och senare verksamhetsformer varierade projektvis. I vissa projekt utsåg projektchefen t.ex. projektkoordinatorer för enskilda områden, av vilka var och en bildade sin egen arbetsgrupp. Dessa grupper rapporterade om sitt arbete till projektchefen på överenskommet sätt. De gruppansvariga samlades t.ex. tillsammans med projektchefen till olika koordineringsmöten för att utbyta erfarenheter och planera projektets kommande verksamhet.

Gemensamt för planeringsgruppernas arbete var att de i synnerhet i början av projektet koncentrerade sig på att definiera yrkesprovets roll i den grundexamen eller det utbildningsprogram som var föremål för granskning samt vid bedömningen av den

studerande. Arbetet präglades i början av att medlemmarna bekantade sig med läroplanernas strukturer och innehåll.

Andra grupper som hört till projektorganisationen

Utöver planeringsgrupperna var olika andra sammansättningar med i vissa projekts verksamhet. Deras syfte var att stöda projektets verksamhet rent allmänt. Olika samarbetsgrupper inrättades i synnerhet i det skede då man började testa yrkesproven och yrkesprovsmaterialen tillsammans med samarbetsläroanstalterna. Tillvägagångssätten varierade väldigt mycket även i dessa grupper. I ett projekt följdes projektets framskridande av en separat *ledningsgrupp*, till vilken hörde projektchefen och representanter för samarbetsläroanstalterna. Ledningsgruppen skulle bearbeta det yrkesprovsmaterial som producerats i projektet och bereda förslag för styrgruppen. I ett projekt utnyttjades utbildningsanordnarens eget *ESF-team* eller egen ESF-koordineringsgrupp. Samma utbildningsanordnare hade flera ESF-finansierade projekt och ett ESF-team svarade för administreringen och utvecklingen av dem. Yrkesprovsprojektet fick vid behov stöd från ESF-gruppen för sin verksamhet. En stor utbildningsanordnare administrerade flera yrkesprovsprojekt och materialprojekt, och projektpersonerna i dem bildade sinsemellan en egen *yrkesprovsgrupp*. Gruppen hade som mål att föra fram hur man utarbetade material och genomförde yrkesprov inom olika områden. (mer om projektorganisationens uppbyggnad och arbete t.ex. Nyssöla 2003).

Som stöd för yrkesprovsorganisationens arbete användes också andra grupper som inte egentligen hörde till yrkesprovsprojektet. Utvecklandet av yrkesproven stöddes t.ex. av ett projekt som utvecklade kvalitetssäkringen av inläringen i arbetet, ett utbildningsprojekt för arbetsplatshandledare och ett utbildningsprojekt för arbetarskyddet. Dessutom fungerade en gemensam koordineringsgrupp för ESF-projekten vid läroanstalten. Samarbete framför allt med projekt som överskred läroanstaltens gränser fick allmänt taget god respons framför allt när det gäller uppkomsten av nya kontakter samt utbytet av åsikter och erfarenheter.

3.2 UPPFÖLJNING AV PROJEKTEN OCH RAPPORTERING

Pilotprojekten och materialprojekten rapporterade under hela sin projektverksamhet både kvantitativt och kvalitativt om sitt arbete. Den information som samlades in genom **kvantitativa rapporter** anslöt sig till uppföljningen av ESF-målprogram och motsvarande rapporteringsförfarande tillämpades i alla ESF:s Mål 3-program under perioden 2000–2006. Uppföljningsuppgifterna samlades in två gånger om året för uppföljningsperioderna 1.1–30.6. och 1.7–31.12. I pilotprojektens och materialprojektens kvantitativa rapportering användes vid sidan av den allmänna rapporteringen även indikatorer på branschtyp. Ur yrkesprovsprojekten samlades kvalitativ information bl.a. om de studerande som deltagit i yrkesproven, avlagda yrkesprov per utbildningsprogram, mottagare och bedömare av yrkesproven samt utbildning i anslutning till yrkesproven (bilaga 6).

Vid sidan av den kvantitativa uppföljningen utvärderades projektets verksamhet genom en årlig **kvalitativ rapport**. Rapporten om den kvalitativa verksamheten sän-

des årligen före 31.1 till Utbildningsstyrelsen för föregående års del i samband med den kvantitativa uppföljningsrapporten. Från Utbildningsstyrelsen fick pilotprojektet och materialprojektet anvisningar för skrivandet av den kvalitativa rapporten och rapportens disposition (bilaga 7 och 8). Projektets sista kvalitativa rapport var en slutrapport som beskrev verksamheten under hela projektperioden.

Projektet lämnade vid projektets slut i enlighet med ESF-praxis in en **slutrapport** som beskrev och utvärderade hela dess verksamhet till arbetsministeriets fondadministrationssystem ESRA. När projektet upphörde sändes en rapporteringsbegäran från Utbildningsstyrelsen per e-post till den projektansvarige. Slutrapporten fördes via Internet in i ESRA-systemet och sändes som pappersversion till projektadministratören, dvs. Utbildningsstyrelsen en månad efter det att projektet upphörde (projekt som upphörde före år 2005 lämnade in sina slutrapporter två månader därefter).

Utbildningsstyrelsen följde pilotprojektets och materialprojektets framsteg genom att iaktta de uppföljningsuppgifter, utbetalningsansökningar och kvalitativa rapporter som projekten lämnade in. Dessutom gjorde Utbildningsstyrelsen kontrollbesök. Utbildningsstyrelsens egna branschvisa sakkunniga har deltagit i uppföljningsarbetet genom att avlägga besök i de projekt som testat yrkesprov inom deras områden samt bekantat sig med det material som producerats i projekten. Branschvisa sakkunniga har deltagit i materialprojekten och på begäran i arbetet i projektets styrgrupp.

3.3 INFORMATION OM PROJEKTET

Både den information som spridits av materialprojekten och av pilotprojekten kan delas in i *extern information och information i riktning mot utbildningsanordnaren*. Föremål för den externa informationen var läroanstalter som erbjöd grundexamen inom samma område och deras undervisningspersonal, arbetsplatsnätverket för den utbildningsanordnare som genomförde projektet, utbildnings- och examenskommissionerna samt fackförbundens representanter. Dessa informerades om projektets arbete vid olika kurser, seminarier, vid öppet hus i läroanstalten, utvecklingsdagar, branschens nationella rådplägningsdagar, lärarföreningens träffar, mässor, vid utbildningar för arbetsplatshandledare och examensmästare. Dessutom ordnade projekten olika informationsmöten om sin verksamhet. Man informerades även i internationella sammanhang om yrkesprovsprojektet. T.ex. arbetstagarna i materialprojektet för grundexamen i huslig ekonomi och konsumentservice presenterade vid en konferens för företagarfostran i Frankrike sin artikel om processen fram till yrkesprovsmaterial och hur trepartsprincipen förverkligats. I ett projekt inom branschen för hår- och skönhetsvård presenterades yrkesproven för en litauisk grupp som besökte läroanstalten.

Projektet lyckades i någon mån få in artiklar som handlade om deras verksamhet till facktidskrifter och lokaltidningar. Pilotprojektet vid Svenska yrkesinstitutet samarbetade med den största svenskspråkiga tidningen i regionen och gjorde en bilaga om yrkesprov till ett nummer av tidningen. Bilagan handlade om yrkesprov både allmänt och på branschnivå. För redigeringen av bilagan begärdes hjälp av studerande i kommunikationslära.

Till stöd för den muntliga informationen producerade projekten skriftligt material, såsom projektbroschyrer och informationsfoldrar. I materialprojektet för tandteknik trycktes projektets namn och ESF-logon på t-tröjor, som de studerande och lärarna bar vid informationsmötena. I projektet inom fiskeribranschen märkte man att välplanerade projektaffischer på mässor och olika samarbetsdagar var ett bra sätt att väcka människors intresse. Flera projekt hade egna webbsidor, t.ex. i samband med läroanstaltens webbsidor. På projektens sidor presenterades projektets verksamhet och där kunde man bl.a. bekanta sig med de utkast till material som gjorts i projektet. Kiipulan ammattiopisto och Perttulan erityisammattikoulu producerade i slutskedet av sina projekt en cd-rom-skiva med en presentation av yrkesproven ur specialstuderandes synvinkel.

Information i riktning mot utbildningsanordnaren gällde fram för allt undervisningspersonalen och de studerande. Lärare informerades om projektet t.ex. per e-post i samband med de elektroniska veckomeddelandena, på läroanstaltens egen nätstation och på Intranet. Läroanstaltens och projektets egna webbsidor samt läroanstaltens egen tidning tjänade i egenskap av läroanstaltens informationskanaler såväl de studerande, lärarna som läroanstaltens arbetslivs nätverk. Lärarmötena och de månatliga sammankomsterna sågs som naturliga tillfällen att informera om projektet. De studerandes föräldrar informerades muntligt i samband med föräldrakvällar samt genom att projektbroschyrer skickades hem med de studerande.

Projekten utvärderade inte den information de gett och hur den gått fram. Projekten utvärderade inte heller hurdana rutiner som kunde fungera i motsvarande utvecklingsprojekt. Enligt utvärderingen av informationsrutinerna i ett par projekt hade det upplevts enkelt att informera om yrkesprovsprojektet inom ett litet område. T.ex. pilotprojektet inom fiskeribranschen tog med alla läroanstalter som erbjuder grundexamen i branschen i projektarbetet. Man upplevde att samarbetsarrangemangen också underlättat informationsarbetet. Eftersom alla lärare i branschen får information om yrkesprov och yrkesprovsmaterial som är till stöd för genomförandet av yrkesproven i samband med projektarbetet, kan man enligt pilotprojektet inrikta resurser på marknadsföringen utåt och på informationsarbete. I några projekt gick man in för att slå ihop informationen: om samma utbildningsanordnare administrerade både ett materialprojekt och ett pilotprojekt, slogs informationen om projekten ihop.

Utbildningsstyrelsen informerade under projektets gång allmänt om utvecklingsprojekten för yrkesproven i huvudsak via elektroniska medier, trycksaker och olika evenemang. På Utbildningsstyrelsens webbsidor informerades om yrkesprovsprojektet på den sida som presenterar yrkesinriktade ESF-projekt: Yrkesinriktade ESF-projekt. Webbsidorna innehöll information om arbetet med att utveckla yrkesproven, författningar och riktlinjer som legat till grund för utvecklingsarbetet och aktuella händelser i projektet. På sidorna fanns även länkar till de utvecklingsprojekt som var med. Under projektperiodens gång satte man på webbsidorna ut information om vilka goda rutiner man konstaterat i utvecklingsprojekten. På sidorna sattes även ut yrkesprovsmaterial som var under arbete. Det var material som de slutförda materialprojekten överlätit till Utbildningsstyrelsen. Yrkesprovsmaterial som kontrollerats av sakkunniga i branschen och godkänts av Utbildningsstyrelsen publiceras på webbplatsen www.oph.fi. Fram till utgången av januari 2006 hade yrkesprovsmaterial till 14 grundexamina lagts ut på www.oph.fi.

Utbildningsstyrelsen startade i samband med yrkesprovsprojektet forskning och rapportering om hur yrkesproven utvecklas och genomförs. Forskningsverksamheten producerade fram till början av mars 2006 enligt den lista som finns på webbsidorna för utvecklandet av yrkesprov 14 rapporter och utredningar, ett lärdomsprov, en forskningsrapport som kan klassificeras som annan forskning och tre publikationer som ännu är under arbete. Rapporterna och utredningarna innehöll t.ex. uppföljningsrapporter om pilotprojektens och materialprojektens årliga arbete, jämförande forskning kring utvecklandet av yrkesproven ur internationell synvinkel, undersökningar som klargör yrkesprovets kostnadseffekter, utredningar som behandlar kvaliteten på den grundläggande yrkesutbildningen samt undersökningar som beskriver systemet med utvärdering av de nationella yrkesprovsbaserade inlärningsresultaten.

3.4 PROJEKTENS INTERNATIONELLA SAMARBETE

nligt den rapporteringsmodell som delvis är gemensam för ESF-projekten tillfrågades projekten allmänt även om hur det internationella samarbetet genomförts, fastän det omedelbara målet för arbetet inte var att inleda ett internationellt samarbete. Pilotprojekten och materialprojekten bedömde oftast att deras internationella verksamhet varit liten eller obefintlig. En del av pilotprojekten och materialprojekten kunde dock i samband med sitt arbete sprida information om inläring i arbetet och yrkesprov i Finland i internationella sammanhang. I vissa projekt bedrevs även ett genuint internationellt samarbete kring genomförandet av yrkesprov.

Information om yrkesproven spriddes internationellt genom deltagande i internationella *konferenser* med utbildningsteman t.ex. vid konferenser i Helsingfors, USA, Norge och Frankrike. Deltagandet i konferenserna skedde oftast med annan finansiering än finansieringen av yrkesprovsprojektet. Internationellt samarbete i anslutning till utvecklandet av yrkesproven var också *studie- och informationssökningsresor utomlands*. Studieresor företogs åtminstone till Nederländerna, Skottland och Estland. Materialprojekten presenterades för utländska besökare vid läroanstalten i samband med den allmänna presentationen av läroanstalten. Åtminstone i ett projekt bedrevs samarbete med en utländsk samarbetsläroanstalt genom utbyte av erfarenheter om inläring i arbetet och yrkesprov per e-post och i samband med sakkunnigbesök. I vissa projekt producerades material om yrkesproven och yrkesprovsprojekten även på engelska som stöd för det internationella samarbetet.

Internationellt samarbete bedrevs i praktiken i sådana pilotprojekt där de studerande avlade sina yrkesprov i samband med sin period av inläring i arbetet utomlands. Yrkesprov avlades åtminstone i Storbritannien, Holland, Irland, Estland och Tanzania.

3.5 PROJEKTENS ERFARENHETER AV PROJEKTARBETET

Pilotprojekten och materialprojekten ombads analysera vilka problem som uppstått när projektet genomfördes. I båda projekttyperna gällde problemen oftast a) *projektadministrationen*, b) *ESF-rutinerna* och c) *att yrkesprovsprojektinleddes vid olika tidpunkter*.

a) Problemen med projektadministrationen

Problemen med projektadministrationen gällde de beslut projekten själva fattade gällande projektets arbete och organisering. Projekten kunde t.ex. göra små felbedömningar vid planeringen av den kommande verksamheten och vid uppskattningen av mängden personalresurser. Vid vissa läroanstalter hade man inte ännu vant sig vid projektinriktat arbete, vilket för sin del påverkade både projektorganisationens uppbyggnad, problem med ansvarsfördelningen mellan projektpersonerna och avdelandet av tid för projektarbetet vid sidan av de övriga uppgifterna. De lärare som deltog i projekten gavs t.ex. inte tillräckligt med tid att planera och genomföra yrkesproven, vilket bl.a. bidrog till att väldigt få yrkesprov testades. Bristerna i kontrollen över tidsanvändningen avspeglade sig enligt projekten direkt även i utvärderingen av verksamheten och otillräcklig rapportering. De projekt som hade sådana problem kunde dock i efterskott bedöma sin verksamhet analytiskt. Projekten hittade de kritiska punkter som bör uppmärksammas vid läroanstalten då man planerar och genomför utvecklingsprojekt i framtiden.

Projekten lade fram några förslag till förbättringar i projektens organisering med tanke på motsvarande utvecklingsprojekt i framtiden:

- de läroanstalter/utbildningsanordnare som går med i projektarbetet bör ge akt på projektorganisationens uppbyggnad (tillräckligt många projektarbetare med definierade projektområden, likaså skall styrgruppens förhållande till projektverksamheten beskrivas tillräckligt tydligt).
- när projektet startar skall man göra upp en realistisk verksamhetsplan som styr verksamheten och ger ramar för budgeten
- projektpersonalen skall introduceras i både finansiärens förväntningar och mål samt principerna för projektarbetet på läroanstaltsnivå och administreringen av projektet
- på läroanstaltsnivå bör man överväga vad som är projektarbetets förhållande till det övriga arbetet vid läroanstalten. Om det finns sådana som arbetar på deltid med projektet, måste man i synnerhet fundera över balansen mellan projektarbetet och det övriga arbetet.
- utbildningsanordnarens och läroanstaltsledningens engagemang i projektet (reservering av nödvändiga resurser för projektverksamheten, ledningen från första början delaktig i planeringen och genomförandet av projektet, vilket gör att de upplever projektverksamheten som meningsfull. Likaså har de praktiska åtgärder från första början ett legitimt fotfäste vid läroanstalten.)

b) ESF-rutinerna

Bland rutinerna i ESF-projektverksamhet kritiserade projekten mest rapporteringsförfarandena. Projektaktörerna ansåg att det var för mycket rapportering på årsnivå och vissa projekt tyckte att det tog tid från den egentliga projektverksamheten. För personer som inte är vana vid projektarbete visade sig rapporteringen ibland vara besvärlig. Vissa projekt hade önskat ännu noggrannare instruktioner från Utbildningsstyrelsen för uppgörandet av rapporterna. Några projekt kritiserade även den långa behandlingstiden för utbetalningsansökningarna. I synnerhet i projekt som administrerades av små organisationer hade de långa behandlingstiderna en avgörande inverkan på organisationens ekonomi. Projekten önskade att man vid planeringen av ett motsvarande projekt skall ge akt på följande:

- projektuppföljningen bör lättas upp rent allmänt och projekten bör få klara rapporteringsanvisningar. Förutom att rapporteringen bör minskas bör också dess innehåll ses över för att eventuella överlappningar skall kunna fås bort. Då inriktas rapporteringen på rätta teman och man undviker att fråga samma saker flera gånger.
- behandlingstiderna för utbetalningsansökningar och ansökningar som gäller det fortsatta arbetet med projekt bör göras snabbare.

c) Inledandet av yrkesprovsprojekten

Både pilotprojekten och materialprojekten riktade kritik mot att man inte hade ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt projektstarten. Materialprojekten och pilotprojekten startade ofta samtidigt, vilket ledde till problem längre fram i projektarbetet. Pilotprojekten skulle ha behövt färdigt yrkesprovsmaterial till stöd för genomförandet av sina egna yrkesprov, men materialprojektet inom samma område hade inte nödvändigtvis ännu hunnit producera testbart material. Pilotprojekten måste då utarbeta sitt eget material, vilket tog tid från andra försök som projektet gjorde. När det gäller materialet gjorde projekten mycket överlappande arbete och lyckades inte nödvändigtvis med samordningen av resultaten. Vartefter projekten framskred löste sig dock i allmänhet problemet med att projektarbetet inletts vid olika tidpunkter och pilotprojekten kom åt att testa det material som producerats i materialprojekt inom samma område i genuina yrkesprovssituationer.

I synnerhet materialprojekten tyckte det var problematiskt att Utbildningsstyrelsens anvisningar ändrades och preciserades under projektperioden. I flera projekt måste färdigt utarbetade material omarbetas enligt de nya anvisningarna, vilket upplevdes som en orsak till mycket extra arbete.

Med tanke på framtiden önskade projekten att projektadministratören (i detta fall Utbildningsstyrelsen) beaktar följande:

- den som genomför ett projekt på riksnivå måste vid utarbetandet av projektplanen satsa på en noggrann planering och prognostisering av projektet. Prognostisering behövs särskilt vid planeringen av tidtabellen för projektet och tidpunkten för inledandet av olika delområden i projektet.
- i projekt som är inriktade på att utveckla utbildningen utförs arbetet ofta i läroanstaltsmiljö, vilket leder till vissa förbehåll också i projektarbetet. I projektarbetet bör tas hänsyn till läroanstalternas tidtabeller. T.ex. den fortsatta finansieringen av projekten och slutrapporteringarna inföll i yrkesprovsprojekten under läroanstalternas brådaste perioder, som t.ex. i slutet av terminen.
- stora projekt förutsätter att informationen till projekten och anvisningarna för arbetet ges vid rätt tidpunkt i projektarbetet. Likaså bör man fästa uppmärksamhet vid mängden anvisningar och information.
- kontrollbesöken av Utbildningsstyrelsens representanter konstaterades vara fruktbara i fråga om genomförandet och vidareutvecklingen av projekten. Besöken kunde ha gjorts redan i ett tidigare skede.

Andra problem som projekten utöver de ovan nämnda hade under arbetets gång var bl.a. personbyten inom enskilda projekt, de omfattande målsättningarna i projekt-

planen, de fåtaliga platserna för inläring i arbetet i branschen, bristen på intresse för yrkesprovsförsök vid vissa samarbetsläroanstalter, långa avstånd till samarbetsläroanstalterna, för litet stöd för projektverksamheten från Utbildningsstyrelsen och svårigheten att få med arbetslivsrepresentanterna i projektet.

De riksomfattande träffarna i yrkesprovsprojektet ansågs välorganiserade och deltagandet i dem upplevdes ha varit till hjälp för gestaltandet av en utveckling av yrkesproven och framgången i det egna projektet. Träffar och kurser ordnades både branschvis och gemensamt för flera olika branscher.

3.6 LEDNINGSGRUPPENS SYN PÅ YRKESPROVSProjektET

Erfarenheterna av yrkesprovsprojektet bland medlemmarna i den ledningsgrupp för yrkesproven som styrt och dragit upp riktlinjerna för yrkesprovsprojektet sammanställdes genom intervjuer under tiden november 2005–januari 2006. I samband med telefonintervjuer tillfrågades ledningsgruppens medlemmar om sina synpunkter och erfarenheter av yrkesprovsprojektets uppbyggnad och sätt att fungera, vilka yrkesprovsmodeller som producerats under projektet och hur modellerna motsvarar de mål som ställdes för yrkesproven år 1999.

Erfarenheterna i ledningsgruppen för yrkesprovsprojektet var allmänt taget positiva. Det omfattande och storskaliga yrkesprovsprojektet ansågs i det stora hela ha letts bra. Bland medlemmarna i ledningsgruppen fanns många sådana personer som hade erfarenheter av flera olika utvecklingsprojekt. Yrkesprovsprojektet ansågs höra till gruppen av ”mycket lyckade ESF-projekt”. Projektets uppbyggnad ansågs vara fungerande och bra. De goda sidorna i den valda projektuppbyggnaden ansågs vara dess omfattning: projektet täckte nästan hela Finland och alla utbildningsområden, vilket innebar en rejäl erfarenhetsbas och flera nya aspekter i utvecklingsarbetet. De yrkesprovsprojekt som Utbildningsstyrelsen administrerade var projekt enligt Mål 3-programmet som inte täckte Lappland och Östra Finland. Även dessa områden anslöts dock till försöksverksamheten med hjälp av länsstyrelsens finansiering. Det omfattande projektet ansågs ha förutsatt en aktiv projektpersonal med ett fast grepp om administrationen. Man ansåg att Utbildningsstyrelsens representanter framfört sin sak på ett korrekt sätt vid ledningsgruppens möten och ledningsgruppens önskemål förmedlades i sin tur till delprojekten, t.ex. i samband med utbildningsdagar eller informationsmöten. Ledningsgruppens medlemmar berömde utan undantag sin grupps sätt att arbeta och sammanhållningen i gruppen. Gruppen omtalades i samband med flera intervjuer som en diskuterande grupp som beaktade de olika parternas åsikter och utnyttjade de medverkande sakkunnigas kunskande i sitt arbete.

Ledningsgruppens medlemmar upplevde att det i ledningsgruppens och delprojektens arbete uppstått en dialog som t.ex. avspeglade sig i utarbetandet av lagstiftningen om yrkesproven. En bild av delprojektets verksamhet och utvecklingserfarenheter uppstod t.ex. via de rapporter som producerats i projektet, men även vid ledningsgruppens möten när de togs upp av företrädare för Utbildningsstyrelsens yrkesprovsteam. Den roll som företrädarna för yrkesprovsteamet hade sågs som viktig för att den växelverkan som uppstått skulle vara framgångsrik. Diskussion och växelver-

kan skedde naturligtvis på allmän nivå i ett så stort projekt, kontakten med enskilda delprojekt blev knapp eller obefintlig. Även enskilda projekts erfarenheter kom till ledningsgruppens kännedom via företrädarna för Utbildningsstyrelsens yrkesprovsteam. Likaså företog en del av ledningsgruppens medlemmar projektbesök under vilka de bekantade sig med delprojektets verksamhet och bildade sig en konkret uppfattning om yrkesproven och hur de genomförts.

Ledningsgruppens medlemmar ombads bedöma hur väl yrkesprovsprojektet lyckats möta de **mål** som lyfts fram i promemorian av undervisningsministeriets arbetsgrupp. Nedan granskas varje enskilt mål och hur det uppnåtts utifrån åsikterna bland ledningsgruppens medlemmar.

1. Bättre kvalitet på yrkesutbildningen tack var yrkesproven

På basis av yrkesprovsgruppens promemoria var tanken att yrkesproven kommer att förbättra kvaliteten på yrkesutbildningen. Medlemmarna i ledningsgruppen för yrkesproven tyckte att detta mål delvis uppfylldes. Ledningsgruppens medlemmar motiverade den förbättrade kvaliteten först och främst med att yrkesproven för in företagen och läroanstalterna i ett ännu närmare samarbete. Enligt ett av intervjuobjekten förutsätter ett fortsatt samarbete dock att lärarna i större utsträckning tar sig ut till arbetsplatserna. Den förbättrade kvaliteten på yrkesutbildningen i och med yrkesproven beror enligt ledningsgruppens medlemmar även på den ökade motivationen bland de studerande. Den ökade motivationen för yrkesprov bland de studerande ökar intresset för den utbildning som erbjuds rent allmänt och bidrar på detta sätt till mera kvalitativa utbildningsresultat. Det konstaterades också att yrkesproven fungerar som indikatorer och avslöjar hur systemet för inläring i arbetet fungerar vid läroanstalten; det blir problematiskt att ordna yrkesprov om arrangemangen för inläring i arbetet inte fungerar. På detta sätt är yrkesproven till hjälp i arbetet med att kvalitetssäkra hela läroanstaltens system för inläring i arbetet. Tack vare yrkesproven kommer kvalitet och kvalitetskontroll bättre än tidigare med i läroanstaltens dagliga arbete. Intervjuobjekten motiverade sina åsikter med resultaten av de undersökningar som gjorts i yrkesprovsprojektet, med de erfarenheter som projekten fått samt med sina egna observationer.

Ett par av intervjuobjekten konstaterade att det inte ännu är möjligt att undersöka om kvaliteten blivit bättre, eftersom yrkesproven inte ännu har tagits i bruk. De konkreta resultaten kan ses först när de första studerandena blir färdiga från sina treåriga utbildningsprogram år 2009. Enligt ett av intervjuobjekten förutsätter undersökningen av resultaten en aktiv satsning från undervisningsministeriet. Enligt honom måste man i fortsättningen reda ut hur yrkesproven påverkar kunnandet i verkligheten, hurdana arbetslivsfärdigheter de som avlagt en examen med yrkesprov har fått och vilket förhållande yrkesproven har till dessa arbetslivsfärdigheter. Dessutom önskade den intervjuade att förhållandet mellan kostnader och nytta och kvalitet klarläggs i ett senare skede.

2. Säkerställandet av tillräcklig yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet

Åsikterna bland medlemmarna i ledningsgruppen för yrkesproven om hur framgångsrika yrkesproven varit när de gäller att säkerställa att de studerande uppnått sådan yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet var avvaktande. Det ansågs vara möjligt att lyckas uppnå detta mål, men enligt de intervjuade fanns ännu många kritiska

punkter på vägen fram till målet. Presentationen av yrkesproven för arbetsplatserna ansågs vara en stor utmaning. Att föra ut yrkesproven till arbetsplatserna förutsätter att läroanstalterna och arbetsplatserna hittar ett gemensamt språk samt att arbetslivsrepresentanternas introduktion i synnerhet i bedömningen av yrkesprov är välplanerad och välgenomförd. Arbetslivsrepresentanterna kan inte med någon större intensitet sätta sig in t.ex. i definitionen av områdena för baskompetens, läroplansfrågor eller den skapade "bedömningsarsenalen". Presentationen av yrkesproven på arbetsplatserna förutsätter klara instruktioner. Säkerställandet av att de studerande uppnått yrkesskicklighet beror enligt några av de intervjuade i synnerhet på hur levande yrkesproven kan genomföras på arbetsplatserna. Yrkesproven ansågs i sig själva ha en kompletterande roll vid säkerställandet av yrkesskickligheten. Yrkesproven kan inte ensamma uppfylla detta mål utan utbildningen bör även med andra metoder säkerställa att yrkesfärdigheterna uppnåtts.

3. Enhetligare bedömning av de studerande

När det gäller en enhetligare bedömning av de studerande genom yrkesproven hittade medlemmarna i ledningsgruppen för yrkesprov ingen gemensam ståndpunkt. Det konstaterades att det för närvarande finns stora bransch- och områdesvisa skillnader i bedömningen och inga lösningsmodeller för hur dessa kunde förenhetligas. Enligt en av de intervjuade kommer det "aldrig att finnas någon dominerande enhetlig bedömning i hela landet". Man antog att yrkesproven säkert kommer att föra mot det önskade förenhetligandet, men bedömningens utveckling tar mycket tid. Enligt ett par av de intervjuade förutsätter en enhetlig bedömning att de personer som deltar i bedömningen får en bra introduktion.

En lösning på förenhetligandet av bedömningen av de studerande ansågs vara ett system för bedömning av inlärningsresultaten. Avsparken för det nationella utvärderingssystemet ansågs för sin del påverka granskningen av förenhetligandet av bedömningen. Som redskap för förenhetligandet sågs också nya slags bedömningsanvisningar för yrkesproven. Användningen av dem ansågs kunna leda till en enhetligare bedömning i fortsättningen. Å andra sidan blev det stor oreda och för många alternativ kvar i lagstiftningen, vilket inte stöder målet för enhetlighet. Det konstaterades att förenhetligandet av bedömningen beror mera på framtiden än på det arbete som utförts i yrkesprovsprojektet: enligt en av de intervjuade är det viktigt att sammanställa den resultatinformation som fås om yrkesproven och använda den i den nationella utvärderingsverksamheten.

4. Arbetslivets medverkan i bedömningen av yrkesskickligheten

Som ett viktigt mål för yrkesproven nämndes att få med arbetslivet i bedömningen av yrkesskickligheten. Åsikterna gick isär vid bedömningen av hur detta delområde uppnåtts. En del av de intervjuade konstaterade att detta mål uppnåtts väl under projektet även om det förekom tvivel och även rädsla i denna sak. Diskussion har enligt de intervjuade under projektperioden väckts t.ex. av frågor om vem som är kapabel att bedöma yrkesskicklighet, hur yrkesproven kommer att tas emot på arbetsplatserna, tas arvoden på arbetsplatserna ut för bedömningen av yrkesproven. Ett bevis på att man fått med arbetslivet är t.ex. att de avtal om inläring i arbetet som ingåtts med arbetsmarknadsorganisationerna förnyats så att yrkesproven nu ingår som en egen punkt i avtalen.

En del av de intervjuade konstaterade för sin del att det ännu finns mycket att göra innan detta mål uppnås. Det är möjligt att få med arbetslivet om man kan marknadsföra yrkesproven på rätt sätt för arbetsplatserna och om arbetslivsrepresentanterna kan introduceras och uppmuntras att ta emot och bedöma yrkesprov. En av de intervjuade föreslog att man åtminstone i någon mån kunde försöka sälja yrkesprov till företagen som en rekryteringskanal för nya kompetenta arbetstagare.

5. *Utvecklandet av läroplansgrunderna och läroplanerna så att de yrkesinriktade målen och bedömningskriterierna noggrannare än nu definieras som sådan kompetens som fordras i arbetslivet*

Yrkesproven anses ha en positiv inverkan på utvecklandet av läroplansgrunderna och läroplanerna. Detta har redan observerats i samband med projektet för utvecklande av yrkesproven. De viktigaste iakttagelserna av läroplansgrunderna som gjorts i samband med yrkesprovsprocessen var att den nuvarande strukturen i läroplansgrunderna inte stöder en bedömning av yrkesprovstyp och att arbetslivsaspekt- en inte kommer fram i grunderna på det sätt som krävs i yrkesproven. På basis av erfarenheterna i yrkesprovsprojektet har vissa läroplansgrunder redan setts över och vid Utbildningsstyrelsen har startats en process för en grundligare revidering av läroplansgrunderna. Man har sett ett klart reformbehov, nu gäller diskussionen bara i vilken takt reformen skall genomföras. En av de intervjuade som talade för en långsam- mare reformeringstakt framhöll att reformeringsprocessen bör framskrida långsamt, eftersom även processen med att utveckla yrkesproven har pågått under en lång tid. Försöket med yrkesprov konstaterades klart ha visat vilka punkter som behöver revideras.

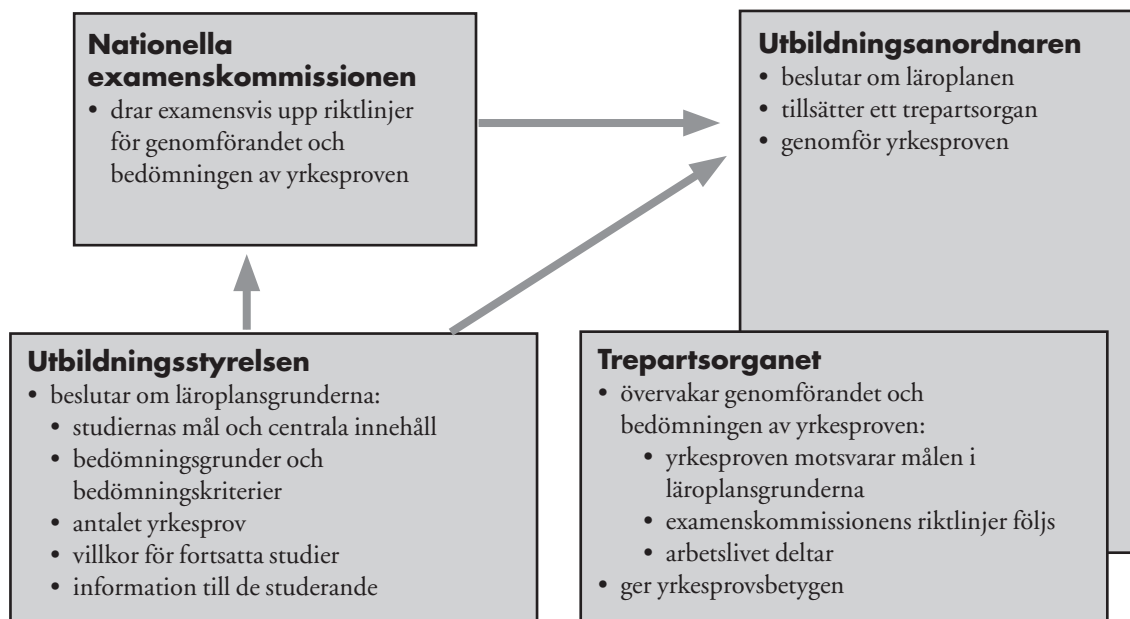
4 TYNGDPUNKTERNA I YRKESPROVS-PROJEKTEN

Utgångspunkten för **pilotprojektens** arbete var en promemoria som undervisningsministeriets arbetsgrupp skrivit om yrkesprov inom den grundläggande yrkesutbildningen. Tyngdpunkterna för arbetsgruppen som tillsattes 18.9.1998 var att söka olika modeller för anordnandet av yrkesprov med hänsyn till branschspecifika behov, lägga fram ett förslag till hur yrkesproven skall genomföras samt uppskatta kostnaderna för yrkesprovsreformen. Arbetsgruppen, som kallades yrkesprovsgruppen, bestod av 16 medlemmar som representerade utbildningsförvaltningen och arbetsmarknadsorganisationerna. Gruppen samlades sammanlagt 13 gånger och lämnade som ett resultat av sitt arbete en promemoria 3.6.1999.

Ett mål för pilotprojektens arbete vara att söka olika organisationsmodeller och genomförandeanternativ för yrkesproven med tanke på behoven bland olika stora utbildningsanordnare och branscher. I sökandet efter organisationsmodeller för yrkesproven skulle regionala, branschvisa och läroanstaltsvisa särdrag beaktas.

4.1 ORGANISERING OCH GENOMFÖRANDE AV YRKESPROV

I yrkesprovsgruppens promemoria presenterades organiseringen av yrkesprov med hjälp av följande figur:

Figur 2. Yrkesprovsgruppens förslag till hur yrkesproven skall organiseras (promemoria 3.6.1999)

På riksnivå organiseras yrkesproven av Utbildningsstyrelsen tillsammans med examenskommissionerna för de enskilda branscherna. Utbildningsstyrelsen beslutar enligt modellen om grunderna för läroplanen och styr via detta t.ex. bedömningen av yrkesproven. Uppgifterna för de examenskommissioner som tillsatts för fristående examina utsträcks även till riktlinjerna för yrkesproven.

Examenskommissionernas roll vid organiseringen av yrkesprov blev ganska liten beroende på att de inte hade getts några tidsresurser för denna uppgift. Examenskommissionernas medlemmar deltog dock t.ex. i arbetet med att utveckla yrkesprovsmaterialen.

Det lokala genomförandet av yrkesproven: utbildningsanordnaren och trepartsorganet

Enligt yrkesprovsgruppens promemoria är det utbildningsanordnaren och ett organ som tillsätts av utbildningsanordnaren som ansvarar för det lokala genomförandet av yrkesproven. Utbildningsanordnaren skall överföra de nationella riktlinjerna för yrkesproven till lokal nivå, dvs. se till att yrkesproven genomförs i enlighet med den läroplan som utbildningsanordnaren gjort upp. Utbildningsanordnaren bör för sin del enligt föreslagen modell tillsätta ett organ som ansvarar för genomförandet och bedömningen av yrkesproven och består av representanter för arbetslivsparterna och lärarna.

UTBILDNINGSANORDNAREN

- tillsätter ett omfattande trepartsorgan (företrädare för arbetsgivarna, arbetstagar-
na, lärarna och de studerande)
- fastställer principerna för yrkesprovsverksamheten
- svarar för trepartsorganets verksamhet
- definierar trepartsorganets roll, uppgifter och ansvar
- sköter resursgivningen för trepartsorganets verksamhet tillsammans med läroan-
stalerna
- tillsätter läroanstalternas trepartssektioner på framställning av läroanstalterna
- lägger fram förslag till eventuella ändringar i läroplansgrunderna efter att ha hört
trepartsorganet
- fastställer läroanstalternas yrkesprovplaner som en del av läroplanerna
- svarar för organiseringen av och resursgivningen för yrkesprovsutbildning för un-
dervisningspersonalen och bedömarna ur arbetslivet
- svarar för utvecklandet av yrkesprovsverksamheten.

En av de största uppgifterna för pilotprojekten under projektarbetet var att dryfta hur utbildningsanordnaren och det organ som den tillsatt kan genomföra den lokala organiseringen av yrkesproven. Det organ som utbildningsanordnaren tillsatte kallades trepartsorganet medan yrkesprovsprojekten pågick. I vissa projekt kallades organet bedömningskommissionen eller delegationen. Av organen byggdes i försöken upp grupper enligt utbildningsprogram, examen, läroanstalt eller gemensamma för flera examina. I samma pilotprojekt kunde finnas flera organ, om man i pilotprojek-
tet testade yrkesprov i flera examina eller utbildningsprogram. Formen för de organ som utbildningsanordnaren tillsatt och målen för deras verksamhet bearbetades un-

der projektets gång. I alla pilotprojekt hann man inte testa organet i praktiken förrän projektet upphörde.

När organet sammankallades försökte man utnyttja t.ex. de utvecklingsgrupper för undervisningen som redan fanns vid läroanstalterna, såsom t.ex. den arbetsgrupp som ansvarade för utvecklandet av inläring i arbetet. I ett projekt beslöt man att kalla pilotprojektets styrgrupp organ under projektperioden. Organet kunde även byggas upp endast för projektet, varvid man valde personer som är intresserade av att utveckla yrkesproven och lärare, arbetslivsrepresentanter och studerande som redan annars var involverade i inläring i arbetet till organets arbete. Den populäraste lösningen var på basis av slutrapporterna dock att välja en yrkesdelegation i branschen till utbildningsanordnarens organ. Delegationer användes som organ antingen i sin ursprungliga form eller kompletterade med representanter för lärarna och de studerande. Åtminstone i ett pilotprojekt valdes en sektion av delegationen till organ.

Utbildningsverket i Helsingfors stad undersökte via projektet Näytän osaamiseni (Jag visar mitt kunnande) vilka specialkrav som skall ställas på ett organ som lämpar sig för en stor utbildningsanordnarens behov. I projektet inrättades ett mångsektoriellt organ på bred bas vars medlemmar representerade arbetsgivarna, arbetstagar- na, lärarna, de studerande och utbildningsanordnaren. I organet behandlades allmänna principer för yrkesprovsverksamheten, hur läroanstalternas yrkesprovs- verksamhet framskrider utgående från aktörernas rapporter, de studerandes erfaren- heter av yrkesprovsverksamheten, yrkesprovsbetygen och hur de skall ges samt information. Enligt projektets erfarenheter var ett gemensamt organ för flera examina en fungerande modell som kan användas även i fortsättningen. Ett mångsek- toriellt organ kan dock inte fungera ensamt utan examensvisa sektioner bör skapas till dess hjälp. T.ex. yrkesdelegationerna kan enligt projektet fungera som sådana sektioner som sköter den innehållsmässiga utvecklingen av yrkesproven i varje bransch samt godkänner yrkesprovsuppgifterna och bedömningarna. De grundexa- mensvisa sektionerna följer hur yrkesproven och läroplansgrunderna motsvarar var- andra, organiserar genomförandet av yrkesproven i samarbete med läroanstaltens lärare, förbereder yrkesprovsbetygen så att de kan undertecknas av sektionernas ordförande och bereder branschvis ett förfarande för omtagning av yrkesprovet. De viktigaste uppgifterna för trepartsorganet blir således att följa kostnaderna och säkra kvaliteten.

De organ som utbildningsanordnaren tillsatt hade under projektperioden bl.a. följande uppgifter:

- att delta i uppföljningen av yrkesprovets kvalitet
- att utveckla en verksamhetsmodell för organet
- att övervaka att yrkesproven och läroplansgrunderna motsvarar varandra
- att följa arbetslivstäckningen
- att godkänna yrkesprovsmaterialet och yrkesprovsbetyget
- att delta i utvecklandet av en modell för yrkesprovsbetyg
- att vara ett diskussionsforum
- att ge yrkesprovsbetyg
- att fastställa de vitsord som skall ges för yrkesproven
- att behandla eventuella rättelseyrkanden

- att delta i utvecklandet av inläring i arbetet
- att godkänna läroanstaltens yrkesprovs- och bedömningsplaner
- att sörja för de studerandes rättsskydd.

Organets uppgifter varierade projektvis.

Pilotprojekten gav rätt så försiktiga rekommendationer i fråga om det framtida arbetet för utbildningsanordnarens organ. Försöken i de olika pilotprojekten resulterade ofta i fullkomligt motsatta åsikter om t.ex. hur organet skall bildas eller om dess framtida roll. Dessutom förblev många idéer och utvecklingsförslag enbart enskilda projekts ställningstaganden, vilket gör det svårt att ge några klara rekommendationer om hur yrkesproven skall genomföras i praktiken.

Många åsikter om den mest fungerande formen av organ talade dock för att organet skall bildas lokalt. Det faller på utbildningsanordnarens ansvar att överväga om man vill att organet skall vara examens- eller branschspecifikt, hur många medlemmar som skall väljas in i organet eller om det lönar sig att fundera på ett gemensamt organ för flera utbildningsanordnare. I det fallet skulle organet betjäna utbildningsanordnarens behov och närmiljö samt ta hänsyn till de lokala särdragen.

Åsikterna om vilken roll utbildningsanordnarens organ skall ha gick isär. Enligt ett av projekten kan det hända att organets roll kommer att vara liten, om den övriga organiseringen av yrkesproven fungerar. Projektet ansåg att organet skall styra yrkesprovverksamheten rent allmänt och underteckna yrkesprovsbetygen. I ett par projekt glesnade organets sammankomster mot slutet av projektet, vilket kan berätta något om organets verkliga uppgiftsmängd. Enligt en motsatt åsikt i ett annat projekt har organet en betydande roll som riktgivande för yrkesprovverksamheten vid läroanstalten. För att organet skall kunna bedriva ett framgångsrikt arbete krävs det enligt projektet engagerade personer vid läroanstalten och i arbetslivet, tillräckliga resurser och en långsiktig organisering av arbetet. En av organets roller föreslogs vara att tala för yrkesprovverksamheten i läroanstaltsmiljön och utanför. I ett pilotprojekt i social- och hälsovårdsbranschen framförde organets ordförande ett ställningstagande för stadens dagvårdschef i synnerhet när det gällde dagvårdspersonalens möjligheter att delta i yrkesprovutbildningar under arbetstid. Ställningstagandet gav önskat resultat.

De projekt där man prövat att använda yrkesdelegationer i uppgiften som organ var nöjda med resultaten. Yrkesdelegationerna kan enligt dessa projekt vara ett beaktansvärt alternativ som utbildningsanordnarens organ. För delegationerna talade deras etablerade ställning som utvecklare av läroanstalternas utbildning. I yrkesdelegationerna känner man redan färdigt till yrkesutbildningen och läroplanerna, och organets uppgifter skulle därmed på ett naturligt sätt inlemmas i delegationens verksamhet. Enligt projektens erfarenheter skulle det inte uppstå några extra kostnader om delegationerna användes som organ. I ett projekt föreslogs att det är bra att välja en arbetslivsrepresentant till ordförande och en person som representerar läroanstalten till sekreterare. På detta sätt skulle promemorior och mötesprotokoll säkrare bevaras vid läroanstalten.

Enligt den lag om yrkesutbildning som trädde i kraft 1.1.2006 (601/2005, 25:a §) skall utbildningsanordnaren tillsätta ett eller flera organ för planeringen och genom-

förändret av yrkesprov. Medlemmarna skall företräda utbildningsanordnaren, lärarna och de studerande samt arbets- och näringslivet inom respektive bransch eller branscher. Organet kan höra till en utbildningsanordnare eller vara gemensamt för flera utbildningsanordnare. Organets medlemmar utses för högst tre år i sänder. Till ordförande för organet skall utses en medlem som inte företräder de studerande.

Organets uppgifter är sedan 1.1.2006 följande:

- att godkänna den del av läroplanen som gäller yrkesprov
- att övervaka yrkesprovsverksamheten
- att fatta beslut om bedömarna av yrkesprov
- att behandla yrkanden på rättelse av bedömningen av studie- och yrkesprovspresentationer
- organets ordförande skall dessutom underteckna yrkesprovsbetygen.

Utbildningsanordnaren fattar närmare beslut om organets övriga uppgifter, verksamhetssätt och beslutsfattande samt arvoden till organets medlemmar.

4.2 DE OLIKA PARTERNA I YRKESPROVET: LÄRAREN, ARBETSLIVSREPRESENTANTEN OCH DEN STUDERANDE

Enligt pilotprojektens erfarenheter vilade största ansvaret för genomförandet av yrkesproven på läraren. Läraren bar ansvaret för planeringen och det praktiska genomförandet av yrkesprovet. Yrkesprovsrutinerna varierade från läroanstalt till läroanstalt, t.ex. enligt hur man planerade att yrkesproven skulle införlivas med arrangemangen för inläring i arbetet. I de yrkesprov som genomförts i pilotprojektet vilade huvudansvaret för inläringen i arbetet och yrkesproven på den lärare eller lärargrupp som var ansvarig för varje grupp av studerande. Lärarnas uppgift i pilotprojektet var att introducera de studerande i yrkesprovet, vägleda dem i uppgörandet av den skriftliga yrkesprovsplanen, delta i bedömningsdiskussionen, samla den skriftliga bedömningen och svara för dokumenteringen av yrkesprovet. Som hjälp kunde läraren dock ha även andra personer vars insats var viktig för att hela yrkesprovsprocessen skulle kunna genomföras. T.ex. i pilotprojektet vid Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos var lärarnas uppgifter vid genomförandet av yrkesproven fördelade mellan flera olika personer. Yrkesproven genomfördes i samarbete så att en av lärarna var *teamansvarig* som koordinerade och ställde resurser till förfogande för yrkesprovsverksamheten vid läroanstalten. Den teamansvariga svarade för utvecklingsverksamheten och deltog i utvecklandet av undervisningen och undervisningsarrangemangen utifrån responsen på yrkesproven. En *förbindelse lärare som reserverade platser för inläring i arbetet och yrkesprov* skötte informationen till arbetsplatserna om yrkesproven och utredde arbetsplatsernas eventuella behov av yrkesprovsutbildning. *Gruppledaren* för de studerande hjälpte den teamansvariga och förbindelse läraren vid planeringen av inläring i arbetet och yrkesprov och fördelade platserna för inläring i arbetet och yrkesprov mellan de studerande. Med hjälp av sådana bakgrundsarrangemang var det lättare för den lärare som svarade för inläringen i arbetet och yrkesprovet att koncentrera sig på att introducera den studerande och arbetsplatshandledaren i det planerade yrkesprovet och driva igenom det ända fram till bedömningen.

Arbetslivets roll i yrkesprovsverksamheten

I de yrkesprov som genomfördes i pilotprojekten ansvarade arbetsplatshandledaren eller någon annan person som skötte inläringen i arbetet för att inläringen i arbetet och yrkesproven genomfördes enligt instruktionerna på arbetsplatsen. I de genomförandeanternativ som prövats i pilotprojekten deltog arbetsplatsrepresentanten i planeringen av yrkesprovet genom att tillsammans med läraren och den studerande fundera över tänkbara uppgifter för yrkesproven och bereda förutsättningar för yrkesprovet på arbetsplatsen. Arbetslivsrepresentanten gick tillsammans med den studerande igenom yrkesprovsplanen, som även presenterades för läraren. Arbetsplatsrepresentanten följde och observerade den studerandes arbete under yrkesprovet och antecknade sina iakttagelser för bedömningsdiskussionen. Han deltog i bedömningsdiskussionen med den studerande och läraren och gav sin syn på hur den studerande klarat sig i yrkesprovet.

På basis av erfarenheterna av pilotprojekten förutsätter ett framgångsrikt genomförande av yrkesprovet att arbetslivsrepresentanten deltar i eventuella yrkesprovsutbildningar eller personliga introduktioner samt på förhand bekantar sig med materialet om yrkesproven. Om bedömningen av yrkesprov som avläggs vid läroanstalten förutsätter att arbetslivsrepresentanten är närvarande, kommer arbetsplatshandledaren eller någon annan person som utsetts till uppgiften till läroanstalten för att ge akt på den studerandes arbete under yrkesprovet och bedöma yrkesprovet.

Arbetsplatshandledarens roll ansågs i pilotprojektet vara av avgörande betydelse för genomförandet av yrkesprov. Förutom att arbetsplatshandledaren deltar i genomförandet av yrkesprovet i praktiken är han också den studerandes närmaste stödperson i yrkesprovet. Arbetsplatshandledaren eller någon annan person som är ansvarig för yrkesprovet stöder och uppmuntrar den studerande vid yrkesprovet och ger den studerande respons på arbetet. Arbetslivsrepresentanten deltar även i utvecklandet av yrkesproven genom att ge respons till läroanstalten på förfaranden i anslutning till genomförandet av yrkesproven.

Enligt pilotprojekten bör man på arbetsplatserna vara medvetna om vilka verkningar yrkesproven och inläringen i arbetet har för arbetsplatserna. Det är på arbetsplatsernas ansvar att utbilda en tillräcklig mängd arbetsplatshandledare som sköter de uppgifter som yrkesproven för med sig. Likaså skall man på arbetsplatserna ge dessa personer tillräckliga tidsresurser för planeringen och genomförandet av inläringen i arbetet och yrkesproven. Tidsresurser bör även reserveras för deltagande i yrkesprovsutbildningar. Dessutom bör man på arbetsplatserna fundera hur man skall informera om inläringen i arbetet och yrkesprov till andra än arbetsplatshandledarna och de arbetstagare som mest arbetar med den studerande. För tydlighetens skull skall arbetstagarna även ges information om tidtabellerna för perioderna av inläring i arbetet för att de skall kunna bereda sig på att den studerande kommer till arbetsplatsen.

Den studerandes roll i yrkesprovsverksamheten

Yrkesprovet är en del av den studerandes helhetsstudier. Den studerandes viktigaste uppgift kan förenklat sagt alltså vara att delta i yrkesproven och komma igenom dem. Med tanke på det enskilda yrkesprovet har den studerande dock ett stort ansvar. Den

studerandes ansvar för genomförandet av yrkesprovet börjar alltid med att han eller hon deltar i introduktionen i yrkesprov. I de yrkesprov som testats i pilotprojekten hade den studerande ansvar bl.a. för att sätta sig in i det yrkesprovsmaterial som gällde just honom eller henne, att göra upp en skriftlig yrkesprovsplan i samarbete med läraren och arbetslivsrepresentanten, att komma överens om de praktiska arrangemangen på platsen för inläring i arbetet (t.ex. att ordna arbetspassen, att få de redskap och det material som används i arbetet) samt att delta i bedömningsdiskussionen och samtidigt själv bedöma sin egen prestation. Den studerande har möjlighet att för sin del utveckla yrkesproven genom att ge respons på hur yrkesproven genomförts. Att ge respons på yrkesproven vore också viktigt för att deras åsikter om yrkesproven skall förmedlas till läroanstalterna och arbetsplatserna.

4.3 PLANERING, GENOMFÖRANDE OCH BEDÖMNING AV YRKESPROV

Under åren 2000–2005 avlades inom ramen för projekten sammanlagt 19 862 yrkesprov. Av dessa avlades 8 395 på arbetsplatser, 10 414 vid läroanstalter och 1 053 på någon annan plats som anvisats av utbildningsanordnaren. I början av yrkesprovsförsöken var det i regel läroanstalter som var yrkesprovsmiljöer. Vartefter projekten framskred och erfarenheten ökade ökade även antalet arbetsplatser som yrkesprovsmiljöer. Under den tid försöket pågick visade sammanlagt 14 238 studerande sin yrkeskompetens.

Pilotprojekten strävade efter att planera yrkesproven så att de i regel avläggs på **arbetsplatser**. Att avlägga yrkesprov **i samband med perioderna av inläring i arbetet** visade sig enligt rapporterna vara en naturlig lösning, eftersom de studerande då redan färdigt befann sig på arbetsplatserna. De yrkesprov som skulle ges på arbetsplatser planerades så att de låg så nära vanliga uppgifter i arbetslivet som möjligt. Yrkesproven var funktionella arbetsuppgifter.

Utöver de yrkesprov som avlades i samband med perioderna av inläring i arbetet genomfördes även **läroanstaltsyrkesprov** i projekten. De studerandes första yrkesprov och yrkesprov som visade den grundläggande kompetensen avlades oftast som läroanstaltsyrkesprov. Yrkesprov i den grundläggande kompetensen var t.ex. yrkesprov i arbetarskydd eller yrkesprov i hanteringen av maskiner eller apparater. Genom yrkesprov i den grundläggande kompetensen säkerställdes även den studerandes kunskaper före perioden av inläring i arbetet. Läroanstaltsyrkesprov ordnades t.ex. i läroanstaltens arbetssalar, maskinhallar, laboratorier, på skolgårdar och läroanstaltens arbetsplatser.

Pilotprojekten gick in för att genomföra yrkesprov vid läroanstalten även i andra sammanhang än i samband med yrkesprov i den grundläggande kompetensen. T.ex. i pilotprojektet inom social- och hälsovårdsbranschen prövades omtagningar av yrkesprov eller höjande av vitsord vid läroanstalten. Läroanstaltsyrkesprov avlades i vissa projekt, t.ex. när innehållet i studiehelheten enligt projekten visade sig svåra att visa och bedöma på platserna för inläring i arbetet. Man stannade för läroanstaltsyrkesprov även då ingen inläring i arbetet ingick i den studiehelhet som skulle visas eller om den studerande kunde lära sig endast en liten del av målen för studiehelheten på arbetsplatsen.

Att yrkesproven ordnades vid läroanstalterna kunde också bero på själva området. I ett pilotprojekt inom fiskerinäringen konstaterades att en del av yrkesproven även i framtiden kommer att ordnas vid läroanstalten på grund av strukturen på arbetsplatserna i branschen och att det finns så få uppgifter som kan utföras på arbetsplatserna.

De positiva erfarenheterna av läroanstaltsyrkesproven var framför allt att de studerande inte var nervösa och att det uppstod yrkesprov rutiner. De första yrkesproven som avlades vid läroanstalten lämpade sig för alla studerande, även för elever med särskilda behov. I pilotprojektet för Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) (Helsingfors nejdens annorlunda studerande, HERO) konstaterades att det yrkesprov som avläggs under perioden av inläring i arbetet av olika orsaker kan vara för utmanande för vissa studerande. Likaså kan det vara en bra lösning att öva och avlägga yrkesprovet vid läroanstalten i sådana fall då den studerande är nervös och rädd. Fördelen med läroanstaltsyrkesprovet är enligt observationerna i pilotprojektet att yrkesprovsmiljön känns bekant och trygg, men risken kan vara att yrkesprovet känns som ett prov.

I pilotprojektet för utbildningsprogrammet för husbyggnad konstaterades att möjligheten att avlägga yrkesprov på läroanstaltens egna egnahemshusbyggen gjorde att det var lättare att följa de studerandes olika studietakt än det skulle ha varit under perioderna av inläring i arbetet. Dessutom var det enklare att ordna likställda arbetsuppgifter som yrkesprov åt de studerande i läroanstaltsyrkesprovet.

Läroanstaltsmiljön gynnades i flera pilotprojekt som plats för avläggande av de första yrkesproven. De första yrkesproven avlades dock även på arbetsplatserna. I pilotprojektet för Suomen kirkon seurakuntopisto (Finska kyrkans församlingsinstitut) genomfördes som första yrkesprov inom alla utbildningsområden (grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion, grundexamen i barn- och familjearbete) yrkesprov i arbetslivsfärdigheter på arbetsplatsen. Enligt pilotprojektet låg huvudvikten i yrkesprovet i arbetslivsfärdigheter inte på de egentliga yrkeskunskaperna utan i första hand på färdigheter att verka i arbetslivet. Med dessa färdigheter avsågs beteenderegler samt kommunikations- och samarbetsfärdigheter i arbetslivet. Yrkesprovet genomfördes under perioden av inläring i arbetet, då den studerande deltar i den normala verksamheten på arbetsplatsen enligt förmåga. Yrkesprovet bestod av både verksamhet på arbetsplatsen och självvärdering som den studerande sammanställt. I yrkesprovet bedömdes den studerandes beteende på arbetsplatsen t.ex. i fråga om klädsel, språkbruk och hur han eller hon följde tidtabellerna på arbetsplatsen samt bedömdes den studerandes agerande som medlem av ett team.

Yrkesprov avlades **utomlands** i några projekt. T.ex. i pilotprojektet inom social- och hälsovårdsbranschen vid Oulaisten teveydenhuolto-oppilaitos (Hälsovårdsläroanstalten i Oulainen) gjorde en studerande sin period av inläring i arbetet i Estland och avlade också yrkesprovet där. Problemet med att avlägga yrkesprov utomlands var enligt pilotprojektets erfarenheter bedömningen. För att bedömningen skall lyckas förutsätts att de lokala arbetstagarna introduceras i bedömningen av yrkesprov samt förstår den lokala kulturen. Yrkesprov som avläggs utomlands är också dyra, eftersom läraren måste resa till platsen för att kunna introducera de lokala arbetstagarna. Försöken med yrkesprov utomlands konstaterades dock vara givande och pilotprojektet önskade att försöken fortsätter för att man skall kunna hitta olika genomförandealternativ. Yrkesprov inom social- och hälsovårdsbranschen prövades

också i ett pilotprojekt som administrerades av Helsingfors stads utbildningsverk. Några studerande avlade sina yrkesprov i samband med studentutbyte i Sverige, Tanzania och Irland. Genomförandet av yrkesprovet förutsatte tillämpat och kreativt tänkande för att yrkesprovet smidigt skulle kunna anpassas till de lokala förhållandena. Lärarens och den studerandes yrkesprovdiskussioner fördes via nätet. De yrkesprov som avlades utomlands förutsatte grundliga förberedelser även vid bedömningen och i fråga om det material som användes vid genomförandet av yrkesprovet: materialet och anvisningarna för yrkesprovet skulle översättas till ett främmande språk och på förhand sändas till platsen för inläring i arbetet.

Olika sätt att genomföra yrkesprov

För det mesta avlades yrkesprovet som **en normal arbetsuppgift antingen på en arbetsplats eller vid en läroanstalt**. Pilotprojekten prövade under sin verksamhetsperiod även bl.a. följande yrkesprovssätt. Försöken gjordes ofta som enskilda test av pilotprojekten, och därför kan man inte generalisera erfarenheterna av de alternativa sätten att avlägga yrkesprov eller nödvändigtvis härleda direkta rekommendationer eller slutsatser till stöd för anordnandet av yrkesprov utgående från dem. Däremot berättar försöken om utvecklingsarbetet i pilotprojekten och ger stöd till de aktörer som funderar över genomförandet av yrkesprov vid läroanstalter.

- I ett pilotprojekt inom social- och hälsovårdsbranschen testades simulerade uppgifter vid olika stationer i läroanstalten som yrkesprov. Yrkesprovet varade två dagar och följdes av minst två lärare och i vissa yrkesprov deltog även en arbetslivsrepresentant i bedömningen av yrkesprovet. I yrkesprovet med de simulerade uppgifterna var det möjligt att få en bild av den studerandes helhetskompetens och teoretiska kunskaper. Nackdelarna med denna form av yrkesprov var att den var dyr (lärarnas och arbetslivsrepresentanternas löner) samt kändes konstlad (i yrkesprovet uppstod ingen äkta klientsituation). Pilotprojektet lade ned försöket med yrkesprov med simulerade uppgifter.
- Portfölj-yrkesprov testades i flera pilotprojekt. Erfarenheterna av hur portföljen lämpar sig för yrkesprov varierade. T.ex. ett pilotprojekt inom social- och hälsovårdsbranschen konstaterade att portföljen fungerar utmärkt när det gäller att beskriva inlärningsprocessen, men man får inte fram den egentliga yrkeskompetensen med den. Däremot hade man inom ett pilotprojekt i hårbranschen med positiva resultat testat portföljer i studiehelheten för företagsverksamhet i hårbranschen. Med hjälp av portföljen visades den studiehelhet som gäller att grunda ett företag. Portföljen bedömdes av en lärare och en företagare i branschen. I ett pilotprojekt inom hantverk och konstindustri testades portföljyrkesprov i utbildningsprogrammet för planering och tillverkning av textil och beklädnad. Med portföljyrkesprovet visades kompetensen i företagsverksamhet och samarbete eller företagsverksamhet och tillverkning. I portföljen presenterades arbetsuppgifterna på platsen för inläring i arbetet och vad den studerande lärt sig på arbetsplatsen. De studerande instruerades i portföljyrkesprovet före perioden av inläring i arbetet med både skriftliga anvisningar och muntlig handledning. Orienteringen av arbetsplatshandledarna i yrkesprovet skedde i början av perioden av inläring i arbetet. I portföljyrkesprovet skulle de studerande anteckna vilka arbetsuppgifter de utfört under perioden av inläring i arbetet och utvärdera sin inlärningsprocess i

fråga om det inlärdas. De studerande hade den hela åtta veckor långa perioden av inläring på sig att samla ihop och utforma portföljyrkesprovet. Portföljen ansågs i pilotprojektet vara ett fungerande sätt att avlägga yrkesprov, antingen ensam eller som komplement till ett yrkesprov som betonar praktiskt arbete. Enligt pilotprojektet för Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO) (Helsingfors nejdens annorlunda studerande rf, HERO) är fördelen med portföljyrkesprov dess mångsidighet. Portföljen kan antingen vara en del av yrkesprovet eller ett hjälpmedel för dokumenteringen av yrkesprovet. Portföljen kan innehålla t.ex. fotografier, teckningar, dikter, texter eller videor och vid utformningen av portföljen får den studerande utlopp för sin kreativitet och sina starka sidor. I pilotprojektet konstaterades dock att det är krävande att använda portföljen i yrkesprovet och att handledningen och bedömningen av portföljen förutsätter en tillräcklig lång introduktion samt kunskaper i bedömning.

- Skriftliga prov som yrkesprov testades åtminstone i ett pilotprojekt under det inledande skedet av projektet. Försöket lades ned, eftersom man upptäckte att det inte går att visa yrkeskompetens genom ett skriftligt yrkesprov. Rättandet av skriftliga prov orsakade också extra kostnader och tog mycket tid.
- Enligt ett pilotprojekt som testat gruppyrkesprov är problemet med dem bedömningen av den enskilda studerandes yrkesprov. Gruppyrkesprov förutsätter att en så liten grupp av studerande som möjligt (enligt pilotprojektet högst sex studerande i en grupp) deltar i yrkesprovet.
- Problemet med projektyrkesprov upplevdes på samma sätt som med gruppyrkesprov vara bedömningens tillförlitlighet. I ett projekt som gjorts av flera studerande är det svårt att urskilja den enskilda studerandes personliga insats och yrkeskunskaper.

I vissa yrkesprov som avlades i pilotprojekten ingick även en **skriftlig del**. De skriftliga uppgifterna var i regel delar som kompletterade det egentliga funktionella yrkesprovet, såsom arbetsplaner eller vårdplaner för klienten. De skriftliga uppgifterna fungerade i de yrkesprov som testats i pilotprojekten endast som delar som stödde genomförandet av yrkesprovet och deras andel vid det egentliga yrkesprovet intog aldrig huvudrollen. HERO ry:s pilotprojekt tog ställning till skriftliga uppgifter med hänsyn till studerande med särskilda behov. Pilotprojektet konstaterade att yrkesprovet kan innehålla skriftliga uppgifter om de hör till arbetsprestationerna även i genuina arbetslivssituationer. När det gäller studerande med inläringssvårigheter bör man särskilt se till att instruktionerna för de skriftliga uppgifterna är lätta att förstå. Likaså bör den studerande få stöd för förståelsen. Om den egentliga arbetsuppgiften inte förutsätter skrivande, bör man enligt pilotprojektet tänka ut alternativ till skrivande för att komplettera kunskaperna.

Yrkesprov som avlagts under perioder av inläring i arbetet var i pilotprojektens försök till största delen förlagda till slutet av perioden av inläring i arbetet. T.ex. under 8–12 veckor långa perioder av inläring i arbetet avlades yrkesprov under den sista eller nästsista veckan av perioden, då platsen och arbetsuppgifterna där redan blivit bekanta. Längden på yrkesproven varierade från projekt till projekt: i vissa projekt var yrkesprovsuppgifterna arbetsuppgifter som varade några timmar, i andra pro-

jekt kunde yrkesprovet vara några dagar eller en hel arbetsvecka. Yrkesproven varade längst i s.k. portföljyrkesprov, som pågick under hela perioden av inläring i arbetet. I projekten tog man inte i någon större utsträckning ställning till hur långa yrkesproven borde vara. Uppenbarligen beror yrkesprovets längd även framdeles på hurdana de arbetsuppgifter som är typiska för de enskilda områdena är. I ett pilotprojekt inom turism föreslogs dock något slags rekommendation för längden på ett yrkesprov. Enligt projektet kan ett yrkesprov pågå under ett skift som bör vara mångsidigt och också tillräckligt arbetsfyllt. Ett tidsmässigt avgränsat yrkesprov skulle göra avläggandet av yrkesprov verkningsfullare och klart skilja yrkesprovssituationen från den övriga perioden av inläring i arbetet.

Bedömning av yrkesprov

Enligt projektens slutrapporter visade det sig att bedömningen av yrkesprov som avlagts på platser för inläring i arbetet hade gjorts på ungefär samma sätt. Bedömningen av yrkesprov gjordes i samband med en **utvärderingsdiskussion** efter att yrkesprovet avlagts. I bedömningen deltog den studerande, en representant för arbetsplatsen (arbetsplatshandledaren eller någon annan arbetstagare som handledt den studerande i yrkesprovet eller följt yrkesprovet) samt läraren. Målet för värderingsdiskussionen var att bilda vitsordet för yrkesprovet utgående för den gemensamma överläggningen. Arbetslivsrepresentanten och den studerande gav sin syn på hur den studerande klarat sig i yrkesprovsuppgiften och läraren deltog i diskussionen t.ex. genom att bekanta sig med arbetets resultat och ställa ytterligare frågor i anslutning till yrkesprovet. Gruppen fattade beslut om vitsordet för yrkesprovet enligt konsensusprincipen och läraren antecknade diskussionen och dess resultat. Därefter tog läraren resultaten med sig till läroanstalten för fortsatt behandling. Utvärderingsdiskussionerna varade ungefär 1–2 timmar. Arbetsplatshandledaren hade blivit insatt i sin bedömningsuppgift före yrkesprovet t.ex. när läraren kom till arbetsplatsen på ett handledningsbesök eller redan när man avtalade om perioden av inläring i arbetet och det yrkesprov som skulle avläggas under den tiden.

Vid de yrkesprov som avlades vid läroanstalten var det inte ofta som någon representant för arbetslivet var med av projektens slutrapporter att döma. Bedömare var i allmänhet läraren eller en liten grupp av lärare. Man strävade efter att genomföra bedömningen med hjälp av en utvärderingsdiskussion. I vissa pilotprojekt önskade man större medverkan av arbetslivsrepresentanterna vid de yrkesprov som avläggs vid läroanstalterna. Å andra sidan kan arbetslivsrepresentanternas deltagande i bedömningen av yrkesprov föra med sig stora kostnader sett ur utbildningsanordnarens synvinkel. I pilotprojektet för Helsingfors stads utbildningsverk testades yrkesprov med tanke på en stor utbildningsanordnarens behov och i försöket kom man fram till resultatet att arbetslivsrepresentanten inte nödvändigtvis behöver delta i bedömningen av läroanstaltsyrkesprov. Pilotprojektet föreslog att en lärargrupp i samma bransch kan sköta bedömningen.

Åtminstone i ett pilotprojekt testade man **peer review**. Bedömare var en studerande i samma grupp. Peer review upplevdes som ett bra bedömningssätt. De studerande tyckte att de i samband med den lärt sig att tänka på arbetsuppgiften ur kundens och arbetsplatsens synvinkel samt själva lärt sig genom att ge akt på en annans arbete. Peer review förutsätter att de studerande handleds i hur man bedömer. Sannolikt

kräver ett lyckat genomförande av peer review en ganska mogen grupp av studerande. I vissa pilotprojekt ansågs nämligen att nackdelen med yrkesprov som avläggs vid en läroanstalt är att de studerande får svårt att koncentrera på yrkesprovsuppgiften när medstudering följer prestationen.

Enligt projekten kan lärarens roll som sakkunnig vid handledning och bedömning inte nog betonas vid bedömningen av yrkesprov. Läraren skall driva igenom bedömningsprocessen som en helhet. Läraren skall också säkerställa att bedömnarna förstår och använder bedömningskriterierna på samma sätt. Likaså skall de studerande veta vilka delområden som kommer att bedömas i yrkesprovet och enligt vilka kriterier.

Bedömningen kräver övning också av arbetslivsrepresentanten. Enligt projektens observationer har arbetslivsrepresentanterna inte nödvändigtvis en exakt uppfattning om i vilket skede den studerandes studier är och vilken nivå den studerande som kommer för att avlägga yrkesprov har på sina kunskaper. Om den studerandes kunskaper inte sätts på rätt nivå, kan detta påverka både svårighetsnivån på den uppgift som skall visas samt bedömningens riktighet. Den studerande kan t.ex. bedömas genom en jämförelse med en fackman som varit redan länge i branschen. Å andra sidan känns det i allmänhet främmande för många arbetslivsrepresentanter att delta i bedömningen. Bedömningen av inläring i arbetet är fortfarande nytt på många arbetsplatser och det rikliga material som använts vid bedömningen av yrkesprov gör åtminstone inte bedömningen lättare. Bedömningens andel skall i synnerhet betonas i introduktionen av arbetslivet. För att arbetslivsrepresentanterna skall vänja sig vid bedömningen måste det utöver den organiserade handledningen även finnas ett tillräckligt klart stödmaterial.

I flera pilotprojekt upptäckte man att även den studerandes deltagande i bedömningsdiskussionen kräver övning. En väsentlig del av bedömningsdiskussionen är de studerandes självvärdering, där de analyserar hur de lyckats i yrkesprovet och hur de uppnått sina mål. Den studerandes självvärderingsfärdigheter är åtminstone inte i början av studierna i allmänhet så bra och för att de skall kunna utvecklas förutsätts handledd praktik under studierna.

Yrkesprovsbetyg

Vissa pilotprojekt utarbetade ett yrkesprovsbetyg som delades ut till de studerande efter avslutade studier. Yrkesprovsbetyget sågs i många pilotprojekt som en nödvändig del av den studerandes examensbetyg. Enligt pilotprojekten kan en nyutexaminerad ha nytta av yrkesprovsbetyget vid arbetssökning, eftersom de yrkesprov som avlagts under studierna och yrkesprovplatserna finns antecknade i betyget. I projektet vid Helsingfors stads utbildningsverk funderade man om ett separat yrkesprovsbetyg trots allt undergräver grunden för det egentliga avgångsbetyget. Pilotprojektet ansåg att man inte borde ge ett skilt yrkesprovsbetyg utan att yrkesproven borde skrivas in som skilda vitsord i examensbetyget.

Enligt 13 § i den förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (603/2005) som trädde i kraft 1.1.2006 ges en studerande som har genomfört de studier och de yrkesprov som hör till examen med godkänt resultat ett examensbetyg. Examensbetyget är tudelat och består både av ett avgångsbetyg och ett yrkesprovsbetyg.

tyg. Yrkesprovsbetyget undertecknas av ordföranden i det organ som svarar för planeringen och genomförandet av yrkesprov.

4.4 YRKESPROVSMATERIAL

Som de ledande principerna för materialproduktionen i **materialprojekten** nämndes oftast Utbildningsstyrelsens instruktioner för materialproduktion samt de förslag till nationella riktlinjer och etablerade rutiner som utvecklats i samband med projektet. Materialproduktionen styrdes även av grunderna för läroplanen. T.ex. i ett projekt inom beklädnads- och skobranschen var målet att rättesnöret för projektet skulle vara de principer som styr uppgörandet av grunderna för läroplanen, såsom yrkesutbildningens uppgift och värdegrund, människosyn, synen på kunskap och inläring samt synen på arbete och yrkesskicklighet. Som andra synsätt som styr materialproduktionen nämndes bl.a. hur det producerade materialet lämpar sig för studerande med inlärningsvårigheter, att yrkesproven och de anknytande anvisningarna skall vara entydiga och förståeliga samt att den bedömning som görs genom yrkesprov skall läggas till den övriga bedömningen.

Föremål och kriterier för bedömningen

Bedömningen av yrkesprov har under årens lopp förändrats och ibland i ganska snabb takt. Vartefter det har kommit nya direktiv från Utbildningsstyrelsen har föremålen och kriterierna för bedömningen preciserats och omformats. Mängden bedömningskriterier och bedömningsobjekt och deras innehåll var i början av pilotprojekten i hög grad självproducerade av projekten, men projekten gavs anvisningar för en gemensam modell vid Utbildningsstyrelsens utbildningsdagar. Projekten ägnade mycket tid i synnerhet åt det språk som användes i definitionen av föremålen och kriterierna för bedömningen. Man koncentrerade sig i synnerhet på att bedömningsmaterialet skulle vara skrivet på ett klart språk och att rätta facktermer användes.

Sambandet mellan yrkesproven och den övriga bedömningen av den studerande berördes endast i förbigående i pilotprojektens slutrapporter. Man hade kanske inte ännu hunnit fundera över temat i projektskedet. Yrkesprovet konstaterades dock vara en bedömningsmetod bland andra. Bedömningen av de studerande bör inte enbart bygga på yrkesprovet utan man bör även i fortsättningen använda andra metoder vid bedömningen. Några pilotprojekt fäste uppmärksamhet vid att bedömningen inte får vara överlappande. Med detta avses att varje använd bedömningsmetod skall mäta kunskaperna i en viss sak eller ett visst delområde. Att bedöma samma sak med olika metoder är inte ändamålsenligt. Konkreta siffror över sambandet mellan yrkesprovet och den övriga bedömningen gavs t.ex. i Helsingfors utbildningsverks pilotprojekt. Enligt pilotprojektets försök skulle yrkesprovets andel av vitsordet för studiehelheten utgöra en tredjedel samt inläringen i arbetet och studierna vid läroanstalten bidra med sina tredjedelar till vitsordet.

Genomförandet av materialarbetet

Lärare vid den läroanstalt som genomförde ett projekt samt undervisningspersonalen vid samarbetsläroverket utsågs att utarbeta material. Arbetslivsrepresentanter fick

man från läroanstalternas egna arbetslivsnätverk, t.ex. från de bekanta platserna för inlärnin g i arbetet. De lärare som deltagit i materialproduktionen hade valts ut på olika grunder. I vissa projekt betraktades lång erfarenhet av undervisningsarbete som urvalsgrund, i vissa projekt ville man åter ha med både mer erfarna och lärare som arbetat endast en kort tid för att få ett bredbasigt synsätt i utvecklingsarbetet. Ett urvalskriterium som ansågs viktigare än tjänsteåldern bedömdes i de flesta projekt dock vara lärarens erfarenhet av handledning i inlärnin g i arbetet, av läroplansarbete och av innehållet i den aktuella studiehelheten. Det egna intresset för materialprojektet, utbildningen av examensmästare, rekommendationer av läroanstaltsledningen och den egna arbetsgemenskapen, tutorskap för den grupp av studerande som var med i försöket samt hur sällsynt det fackområde som läraren företrädde var nämndes som andra urvalsgrunder.

Arbetslivsrepresentanterna kom i huvudsak från läroanstalternas platser för inlärnin g i arbetet. De personer som valts till materialarbetsgrupperna antogs ha erfarenhet av inlärnin g i arbetet och förhandskunskaper om examensinnehållet och yrkesmålen. Det redogjordes inte närmare för valet av arbetslivsrepresentanter i projektens slutrapporter. Valet gjordes högst sannolikt av de lärare som handledde inlärnin g i arbetet i samarbete med arbetsplatserna. Hur man fått med arbetslivet i materialarbetet bedömdes på varierande sätt: vissa projekt tyckte att det var lätt att få med arbetslivsrepresentanter i materialarbetet och att de deltog aktivt i projektarbetet under hela den tid projektet varade. Inom andra branscher var det svårt att få med arbetslivsrepresentanter i projektet och arbetslusten avtog vartefter projektet framskred. Den allmännaste orsaken till variationen i arbetslivets aktivitet och lust att delta var tidsbrist. I synnerhet i små branscher med mest egenföretagare, t.ex. hårbranschen, skogsbranschen eller tandteknik inom social- och hälsovården, var tidsfrågan en betydande faktor när det gällde möjligheten att få med arbetslivsrepresentanter i projektet.

Materialproduktionen inleddes enligt projekten med en analys av läroplansgrunderna. Läroplansgrunderna granskades studiehelhet för studiehelhet och målet var att bland dem hitta det centrala kunnandet i varje helhet. Målet var att granska det centrala kunnandet framför allt ur arbetslivets synvinkel. Arbetslivsrepresentanterna skulle kommentera det centrala kunnandet i det praktiska arbetslivet och dess olika arbetsprocesser.

Material utarbetades i olika materialproduktions- eller projektgrupper. Material som producerats självständigt, parvis eller i mindre grupper bearbetades flera gånger under projektets gång innan det gick att testa. Det material som skickats ut på en testrunda godkändes t.ex. i projektens styrgrupper, i materialutvärderingsgrupper som inrättats i projektet eller i trepartsgrupper för de olika utbildningsprogrammen.

Kvalitetssäkring av materialet

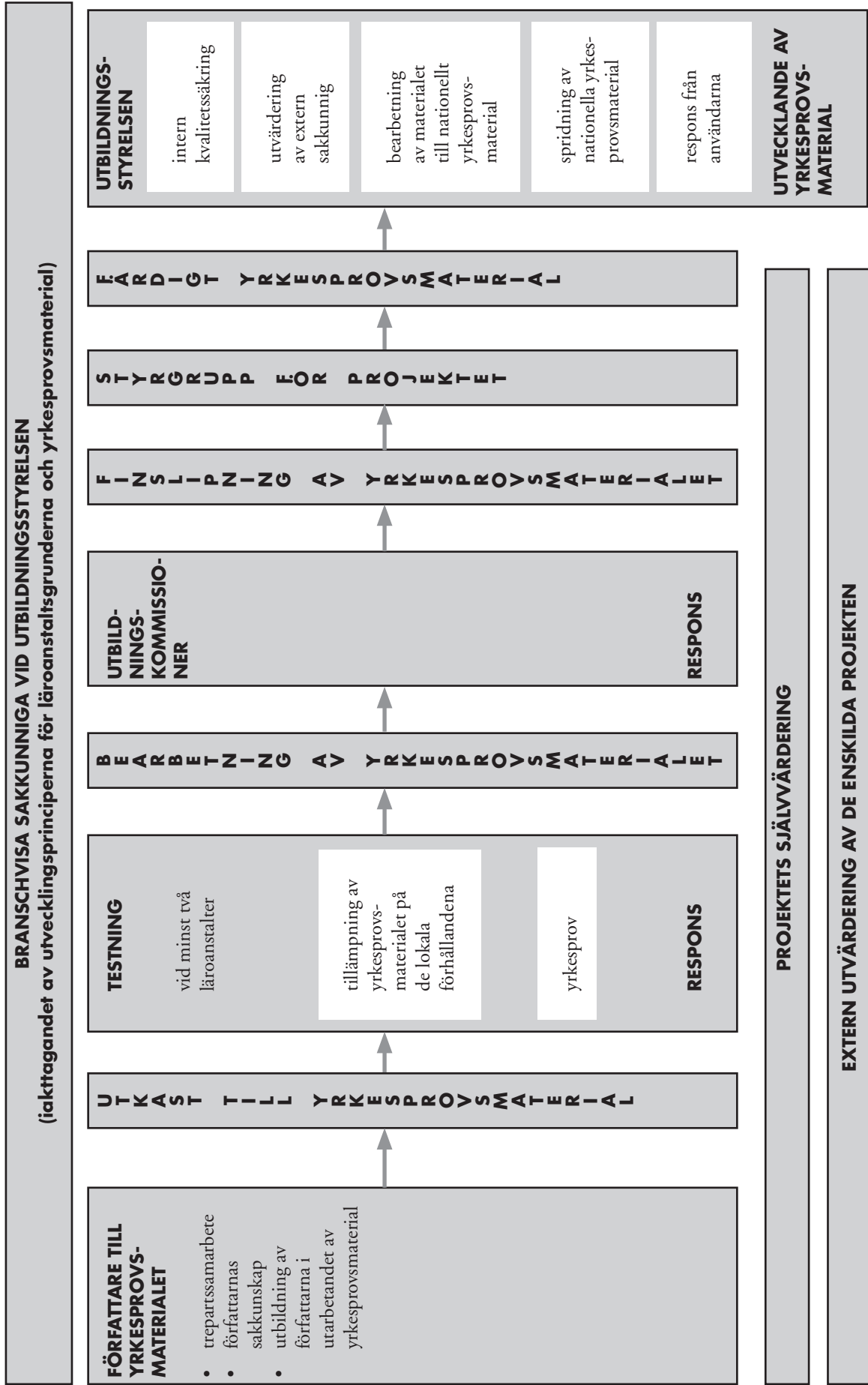
De stycken som redogjorde för kvalitetssäkringen av materialet i slutrapporterna var ganska ytliga och någon bedömning av hur kvalitetsarbetet hade fungerat gjordes inte. I rapporten kunde uppges att kvalitetssäkringen av materialet skötts med hjälp av intern och extern utvärdering, men man berättade inte hur utvärderingen hade utförts eller hur resultaten av utvärderingen hade utnyttjats.

Kvalitetssäkringen av materialet internt skedde t.ex. så att lärarna vid den egna läroanstalten läste de producerade materialen och gjorde en utvärdering av hur de lämpade sig för yrkesprov. Modersmållärarna granskade i synnerhet språkdräkten i materialen. Utbildningsstyrelsens branschvisa sakkunniga läste också utkastet till material och lade fram sina ändringsförslag för projektet. Testandet av yrkesprovsmaterial betraktades också som en del av kvalitetssäkringen. Åtminstone ett materialprojekt samarbetade med projektet för utvärdering av de nationella inlärningsresultaten, vilket betraktades som en kvalitetssäkringsmetod. Till den interna kvalitetssäkringen av material torde även kunna räknas de utvärderingsgrupper för olika utbildningsprogram som inrättats för projektet och som bestod av representanter för arbetslivet. Flera projekt nämnde att de samlat in respons om materialen och på detta sätt kompletterat sitt kvalitetssäkringsarbete.

Två materialprojekt beställde en extern utvärdering av materialen från yrkeslärarhögskolan i sin region. Likaså vände sig två projekt till Utbildningsstyrelsens utvärderingsenhet och beställde därifrån en extern utvärdering av materialutkastet. I ett projekt hade man redan i samband med att projektet inleddes inrättat en extern kvalitetssäkringsgrupp som gick igenom materialen två gånger om året.

Materialprojekten ingick ofta samarbetsavtal med läroanstalterna i samma bransch för att testa de material som producerats. Materialen testades i regel så att materialen lämnades till samarbetsläroanstalterna där de testades i yrkesprov antingen i läroanstaltsmiljö eller i genuina arbetslivssituationer under perioderna av inlärnning i arbetet. Testningar gjordes även som lästest i vissa studiehelteter t.ex. om det vid läroanstalterna inte ännu fanns studerande som kommit så långt och som kunde ha testat materialen i verkliga yrkesprov. I ett par materialprojekt konstaterades att tidpunkterna för de studiehelteter som läroanstalterna undervisat i inte alltid passade in i projektets tidtabell och den takt som materialen framställdes i. Testningen av material i läroanstaltsmiljö genomfördes t.ex. i arbetssalar och laboratorier, i sjöfartsbranschen testades materialen på de egna skolfartygen. Materialen testades även i pilotprojekt inom branschen. Som ett problem vid dessa testningar upplevdes att materialprojektet började samtidigt som pilotprojektet eller t.o.m. ännu senare. Då hann inte materialprojektet tillräckligt snabbt producera material som pilotprojektet kunde testa. Efter det inledande skedet av projektet jämnade situationen dock ut sig.

I figur 3 beskrivs kvalitetssäkringsprocessen. Materialprojekten lämnade i slutskedet in materialen till utbildningskommissionerna, och därefter kunde de ännu bearbetas. Därefter lämnade materialprojekten sina yrkesprovsmaterial till Utbildningsstyrelsen där sakkunniga i de olika branscherna granskade dem. När ett material godkänts kunde den slutliga utbetalningen göras till projektet, om den övriga slutrapporteringen gjorts. Sedan de material som lösts ut från projekten bearbetats av sakkunniga godkändes de vid chefssammankomsterna vid Utbildningsstyrelsens yrkesutbildningslinje. De färdiga yrkesprovsmaterial som godkänts av Utbildningsstyrelsen läggs ut på Utbildningsstyrelsens webbsidor ww.opf.fi.

Figur 3. Kvalitetssäkringsprocessen för yrkesprovsmaterial, Utbildningsstyrelsen.

Material som produceras av pilotprojekten

Pilotprojekten använde i sina yrkesprovsförsök antingen det material som materialprojekten inom den egna branschen hade producerat eller självproducerat material. Pilotprojekten producerade eget material för yrkesprovsförsök i synnerhet i början av projekten, då materialprojekten inte ännu hade hunnit producera material för testning eller materialprojektet inom samma bransch inte ännu ens hade hunnit komma igång. Det material som projekten producerade motsvarade inte till alla delar Utbildningsstyrelsens kriterier för material, men med hjälp av det materialet var det åtminstone möjligt att testa yrkesproven i praktiken. Situationen blev lättare sedan materialprojekten kunde börja erbjuda material för testbruk. Det material som pilotprojekten producerade innehöll bl.a. bedömningsblanketter, blanketter för yrkesprovsplaner, responsblanketter och yrkesprovshandböcker. Responsen till pilotprojekten på det material som använts var densamma som materialprojekten fått. Det material som riktar sig till arbetsplatshandledare och studerande bör också enligt pilotprojekten vara klart, komprimerat och tillräckligt konkret. Man önskade mer konkret förankring i synnerhet när det gällde bedömningskriterierna.

Studerande som behöver särskilt stöd och yrkesprovsmaterialen

Studerande som behöver särskilt stöd ägnades stor mycket uppmärksamhet i yrkesprovsprojektet. Bland pilotprojekten fanns sammanlagt tre projekt vars arbete var koncentrerat på att utveckla yrkesprov för studerande som behöver särskilt stöd.³ Materialprojekten vägledades vid utarbetandet av materialet att i sitt materialarbete även ta hänsyn till olika inlärningsstilar och studerande med inlärningssvårigheter. Observationer som gjorts av projekt som koncentrerar sig på yrkesprov för studerande som behöver särskilt stöd har i denna rapport skrivits in i flera olika sammanhang. Materialprojekten rapporterade att de i sitt materialarbete uppmärksammat studerande som behöver särskilt stöd enligt instruktionerna från Utbildningsstyrelsen. Materialen skrevs enligt projekten så att de möjliggör en individuell planering och ett individuellt genomförande av yrkesproven. Man strävade också efter att skriva materialen på ett klart och lättförståeligt språk. Beaktandet av studerande som behöver särskilt stöd togs i materialet i synnerhet upp i samband med anvisningarna i materialen. I anvisningarna betonades vikten av individuella yrkesprovsarrangemang som stöder individuell inläring. I materialprojektens slutrapporter fanns ganska få omnämmanden av hur behoven bland studerande som behöver särskilt stöd har beaktats i materialen. I en projektrapport uppgavs att materialen bearbetats så att de bättre passar för studerande som behöver särskilt stöd, men av rapporten framgick inte på vilket sätt de bearbetats. I en annan slutrapport nämndes att specialstuderande inte beaktats i det yrkesprovsmaterial som utarbetats i projektet. I en tredje rapport sades att man strävat efter att skriva materialet så uppmuntrande och positivt som möjligt. I en fjärde slutrapport konstaterades åter att studerande som behöver särskilt stöd inte beaktats, eftersom det inte finns några studerande som kräver särskilt stöd vid de läroanstalter som har utbildning i branschen. Saken hade redan i anskningsskedet säkerställts med läkarintyg.

³ Yrkesprov för studerande som behöver särskilt stöd utvecklades av Helsingin seudun erilaiset oppijat ry, Kiipulan ammattiopisto med sina samarbetspartners Perttulan erityisammattikoulu och Niilo Mäki Instituutti.

4.5 KOSTNADER

Pilot- och materialprojekten ombads även bedöma vilka kostnader yrkesproven kommer att orsaka utbildningsanordnaren när de redan blivit etablerad verksamhet. Kalkylerna i projektens slutrapporter var samstämmiga med den utredning som Hannu Laurila gjort om yrkesprovets kostnadseffekter (Laurila 2003).

Enligt utredningen om kostnadseffekter uppstår kostnaderna för yrkesprov vid planeringen av yrkesproven, yrkesprovutbildningen för lärare och arbetslivsrepresentanter, genomförandet och bedömningen av yrkesprov, handledning och stöd för yrkesprovet för de studerande, administreringen samt verksamheten i utbildningsanordnarens organ och dess olika sektioner. De största kostnaderna uppstod vid genomförandet och bedömningen av yrkesprov samt planeringen av yrkesproven. Dessa utgiftsposters andel var cirka 2/3 av alla kostnader för yrkesproven. Granskat per utgiftsklass visade sig personalkostnaderna vara den största tilläggskostnadsposten. Enligt Laurilas utredning utgjorde personalkostnaderna nästan 90 % av alla kostnader för yrkesproven.

Enligt Laurilas utredning utgör de tilläggskostnader som yrkesproven orsakar i genomsnitt 158 €/yrkesprov. Stora branschvisa skillnader i kostnaderna för yrkesproven upptäcktes. Det lägsta priset på yrkesprov i undersökningen förekom inom området för teknik och kommunikation (101 €/yrkesprov) och det högsta inom kultur (405 €/yrkesprov). Kostnaderna för yrkesprov per examen var i genomsnitt 855 €/examen. Det totala priset på yrkesprov per examen varierade från 543 €/examen inom området för handel och förvaltning till 1 620 €/examen inom kultur. För utbildningsanordnaren ökar ibruktagandet av yrkesprov kostnaderna med cirka 36,2 miljoner euro.

Enligt projekten kommer kostnader framdeles att uppstå mest på grund av undervisningspersonalens löner. Till lärarnas arbete kommer att höra att utgående från de nationella yrkesprovsmaterialen bearbeta yrkesprovsmaterial och yrkesprovsuppgifter för varje yrkesprov, att introducera grupper av studerande i yrkesproven, handleda de studerande och bedöma yrkesproven. Till utbildningsanordnarnas kostnader kommer i fortsättningen enligt projektens bedömning att höra utbildning av arbetslivsrepresentanter. Priset på fortbildningar på 0,5 studieveckor för arbetsplatshandlare bedömdes i ett projekt uppgå till cirka 40 €/studerande. Dessutom bör lärarnas yrkesprovskunskaper även uppdateras regelbundet, vilket gör att utbildningarna även kommer att medföra kostnader. Utbildningsanordnarna bör åtminstone enligt ett projekts bedömning bereda sig på att företagen i något skede kan börja ta ut ersättning för mottagningen och bedömningen av yrkesprov.

5 YRKESPROVSPROJEKTETS SLAGKRAFT

Projektverksamhetens slagkraft kan i yrkesprovprojektet granskas ur tre perspektiv, dvs. på axlarna resultat och deras innovativitet, verksamhetens kontinuitet och spridningen av information. Innovativitet var en mycket central utgångspunkt för verksamheten i pilot- och materialprojekten: målet för projektet var ju att skapa en helt ny bedömningsmetod för den grundläggande yrkesutbildningen. Granskat enligt verksamhetens kontinuitet kan man bedöma vilka av de rutiner som uppstått under projektperioden som kan tillämpas när projektet upphört.

5.1 PROJEKTVERKSAMHETENS RESULTAT OCH DERAS INNOVATIVITET

Utbildningsstyrelsens yrkesprovsteam gjorde en enkät bland de pilot- och materialprojekt som upphört i vilken de ombads bedöma vilka rutiner som blivit bestående och även vilka resultat projekten åstadkommit. Flera projekt uppgav att projekten producerat ett klart resultat genom sin verksamhet: i projektet hade producerats en yrkesprovmodell för den egna branschen eller material i anslutning till yrkesproven. Utöver yrkesprovmodeller och material räknade projekten upp bl.a. följande saker som resultat:

- skapat ett riksomfattande samarbetsnätverk mellan läroanstalterna i branschen,
- utvecklat en arbetsplatshandledarutbildning där yrkesproven ingår
- utvecklat ett handledningssystem och handledningsmaterial för studerande och arbetsplatshandledare,
- byggt upp en modell för lärarnas yrkesprovutbildning,
- förnyat läroanstaltens bedömningspraxis,
- skapat rekommendationer och riktlinjer för hur studerande med särskilda behov skall beaktas i yrkesproven och
- annat yrkesprovsmaterial (t.ex. handböcker för yrkesprov, handböcker för undervisning i arbetet och yrket, portföljer för de studerande).

Man önskar i princip att projektverksamheten skall vara ny och innovativ. Ett innovativt utvecklingsgrepp efterfrågades av pilot- och materialprojekten även i rapportmodellerna för de slutrapporter som fördes in i ESRA-systemet. Projekten bedömde att deras verksamhet redan i princip är innovativ: målet för projekten var att för nationellt bruk producera en helt ny bedömningsmetod för grundexamen i yrkeskompetens. Vid sidan av att de utvecklade modeller för yrkesprov producerade projekten till stöd för genomförandet av yrkesproven yrkesprovutbildning för lärare och arbetslivsrepresentanter, yrkesprovsmaterial och annat stödmaterial för yrkesprov, såsom yrkesprovshandböcker. Projekten upplevde att innovativiteten i deras arbete dock gällt även annat än de egentliga produktprodukterna, dvs. olika yrkesprovmodeller. Som innovationer i yrkesprovverksamheten uppfattade projekten snarare att de hittat nya sätt att gå till väga, bildat flera nätverk med arbetslivet, mellan olika läroanstalter samt inom läroanstalten.

Projekten betraktade *arbets- och näringslivets medverkan i planeringen och genomförandet av yrkesprov* som innovativ. Projekten uppgav att de i yrkesprovsprojektet fått ett nytt slags erfarenhet av partnerskap med arbetslivsnätverket. Arbetslivsrepresentanterna deltog i både pilot- och materialprojektens arbete och i det egentliga genomförandet av yrkesprov på ett annorlunda sätt än tidigare. Arbetslivsrepresentanterna var närvarande under hela utvecklingsprocessen och deras syn på utbildning togs på ett nytt sätt med i utvecklandet av utbildningen. I projekten konstaterades att arbetslivsrepresentanterna i yrkesprovsprojektet hade en direkt möjlighet att påverka betoningar och inriktningar i studierna inom yrkesutbildningen. Detta upplevdes för sin del påverka kvalitetssäkringen av yrkesutbildningen och utvecklandet av utbildningens innehåll i motsvarighet till kraven i arbetslivet. Enligt projekten betraktade arbetslivsrepresentanterna utvecklandet av utbildningen och stöddet av en ung inlärares yrkesmässighet klart som en del av sitt eget arbete. Arbetslivssamarbetet beskrevs med adjektiven ”okonstlat”, ”naturligt”, ”inspirerande”, ”långsiktigt”, ”målinriktat”, ”nyttigt”, ”nytt” och ”intensivt”.

Som innovativ verksamhet i projekten räknades även *det ökade samarbetet mellan läroanstalterna*. Pilot- och materialprojekten samarbetade på riksnivå både inom den egna branschen och med andra branscher. Projekten tyckte att de fått nya idéer för sitt eget arbete från de övriga yrkesprovsprojekten. Som ett resultat av samarbetet knöt läroanstalterna nya kontakter, vilket konstaterades sänka läroanstalternas tröskel att ta kontakt med varandra även i framtiden.

Läroanstalternas interna samarbete ökade mellan olika utbildningsområden, utbildningsprogram och andra undervisningsenheter inom samkommunen. Man samarbetade t.ex. kring bedömningen av yrkesproven, grupparbeten, utbyte av material och personal. Projekten hade positiva erfarenheter av samarbete inom t.o.m. mycket olika områden, såsom t.ex. social- och hälsovården samt teknik och kommunikation. Samarbetet mellan olika områden upplevdes föra med sig mervärde i verksamheten så att avgöranden som fattats av ett annat område hjälpte projekten att upptäcka alternativa sätt att planera och genomföra yrkesproven. Följande citat ur Utbildningsstyrelsens enkät vittnar om ett ökat internt samarbete inom läroanstalten:

”Mellan undervisningsenheterna utvecklades en ny modell för en öppen dialog som kommer att utnyttjas även i framtiden.”

”De olika personalgrupperna vid läroanstalten har deltagit i utvecklandet av yrkesprov, varit med i processen, vilket främjar utvecklingen av det pedagogiska tänkandet vid läroanstalten.”

I projekten konstaterades att alla reformer som projektverksamheten producerat i läroanstaltsmiljö inte nödvändigtvis ännu i slutskedet av projektet kan ses eller mätas. Projektarbetstagarna hade t.ex. inte ännu någon information om hur de lärare som deltagit i yrkesprovsutbildningar redan hade utnyttjat informationen i sitt arbete eller på vilket sätt undervisningsmetoderna hade reformerats i och med yrkesprovsförsoket. Projekten konstaterade att pilot- och materialprojekten hade satt igång processer och att ”vägen till innovationer låg öppen”.

Enskilda innovationer som nämns av projekten var bl.a. utvecklingen av projektinlärning som undervisningsmetod, en ännu bättre personlig tillämpning av studierna, att de studerande involverats i processen med att utveckla yrkesproven, att planeringen av inlärning i arbetet sammanförts med planeringen av yrkesprov och att utbildningsområdesteam inrättats för planering av ibrukttagandet av yrkesprov.

Som särskilda innovationer i organiseringen av projektet betraktades t.ex. en administreringsmodell för projektet där utbildningsanordnaren svarade för att helhetsmålen för projektet uppnåddes och för ekonomin. Ur utbildningsanordnarens synvinkel gav engagemanget i projektet värdefull information om de personal- och ekonomiska resurser som hör till planeringen och organiseringen av yrkesproven. Av de organisationsmodeller som testats var det även ett stort materialprojekt, i vilket stora koordinatorledda sakkunniggrupper producerade material med stor volym, som upplevde sin verksamhet som innovativ. Rikedomen med modellen ansågs vara deltagargruppens mångfald: sakkunniga i olika åldrar kom från olika utbildningsområden, de hade olika erfarenhet av arbetslivet och undervisningsuppgifterna, men målet, dvs. att skapa ett nationellt yrkesprovsmaterial, var det samma för alla. Olikheten mellan projektaktörernas bakgrund sågs som en utmaning i ett annat projekt. Verksamhetskulturerna inom olika utbildningsområden avviker enligt projektet avsevärt från varandra och det var tidvis besvärligt att forma en gemensam synvinkel.

Ett projekt tog upp sina erfarenheter av hur arbete i projektform inte nödvändigtvis är den bästa grogrunden för nya innovationer. Enligt projektet förutsätter uppkomsten av innovationer gemensam planering, diskussion, kritisk bedömning och ”kreativ galenskap”. I projektet kan det innovativa greppet begränsas av att verksamheten är målinriktad, av noggranna instruktioner och rapporteringen om arbetet.

5.2 FORTGÅENDE VERKSAMHET

Att upprätthålla och vidareutveckla rutiner som skapats under den tid yrkesprovsprojektet pågick ansågs vara viktigt i projekten. Enligt projektens slutrapporter kan läroanstalterna när yrkesproven officiellt blir en del av alla yrkesinriktade grundexamina smidigt ta i bruk de system som utvecklats. I projekten angås det viktigt att färdigheterna att ta yrkesproven i bruk upprätthålls fram till hösten 2006.

Vid många läroanstalter beslöt man fortsätta med yrkesprov som en del av de normala studierna vid läroanstalten i synnerhet i de examina/utbildningsprogram som varit med i pilotförsöket. Man önskade att yrkesprovsverksamheten skulle fortsätta med hjälp av läroanstalternas egen resursgivning. En kritisk faktor när det gäller en fortsättning på yrkesprovsverksamheten efter projektperiodens slut blev dock frågan om hur man skall få tillräckliga resurser från utbildningsanordnaren. Åtminstone i ett projekt hade man i det avslutande skedet fört diskussioner där man kommit fram till att läroanstalterna inte förmår fortsätta och upprätthålla yrkesprovsverksamheten utan tillräcklig finansiering och tidsmässiga arrangemang. För närvarande finns det inga uppgifter om hur yrkesprov som genomförts utanför projektperioden har lyckats och om utbildningsanordnarna stod till tjänst med tidsmässiga och ekonomiska möjligheter att genomföra yrkesproven som en del av de normala studierna.

Föutom att yrkesprov genomfördes planerades en fortsättning på utvecklandet av yrkesprov vid de läroanstalter som varit med i projekten, t.ex. genom att göra upp yrkesprovsplaner för utbildningsanordnaren, förnya utbildningsanordnarens läroplaner samt utveckla utbildningen i att ta yrkesproven i bruk. Det yrkesprovsmaterial som producerats i projektet ansågs vara fungerande även som stöd för genomförandet av de yrkesprov som avläggs under mellantiden och som material som används i samband med inläringen i arbetet. Som en följd av samarbetet med arbetslivet beslöt man åtminstone i ett par projekt att justera yrkesdelegationernas verksamhetsområde. En del av yrkesprovsprojekten var intresserade av att även delta i Utbildningsstyrelsens projekt som sprider goda yrkesprovsrutiner och i det projekt som undersöker hur yrkesproven kan förenhetligas och att på detta sätt fortsätta utvecklandet av yrkesproven.

Bland de av yrkesprovsprojektens rutiner som blivit bestående tyckte projekten också att det samarbetsnätverk som skapats under projektets gång var viktigt. Man önskade att samarbetet med andra läroanstalter och arbetsplatser skulle fortsätta även efter projektperioden. Särskilt viktigt tyckte projekten det var att efter projektperioden upprätthålla de kontakter som knutits till arbetslivet. Flera projekt rapporterade att de strävar efter att fortsätta yrkesprovsverksamheten också efter att det egentliga projektarbetet upphört.

5.3 SPRIDNINGSUPPGIFTEN

Spridningen av de rutiner som uppstått i yrkesprovsprojektet och av den information som producerats förstods i projekten oftast som information (information om yrkesprovsprojekten behandlas i kapitel 3.3). Spridningsarbetet planerades dock och utfördes i projekt i olika sammanhang. Oftast innebar spridningsarbetet olika slags konsultations- och utbildningshjälp utanför den egna läroanstalten. Projektchefer och lärare som deltagit i projektet hade när projektet upphörde t.ex. lovat vara utbildare i arbetslivskunskap och yrkesprov vid andra läroanstalter och producera material som berättar om yrkesprov.

6 DE STÖRSTA UTMANINGARNA VID IBRUKTAGANDET AV YRKESPROV

Projektet funderade i sina slutrapporter på väsentliga utmaningar för det kommande genomförandet av yrkesprov. Den största utmaningen enligt projektet är att **i rätt tid introducera lärarna, arbetslivsrepresentanterna och utbildningsanordnarna i yrkesprov**. Lärare och arbetslivsrepresentanter som utbildats i saken möjliggör ett smidigt genomförande av yrkesprov vid läroanstalter och på arbetsplatser och kan introducera de studerande i avläggandet av yrkesprov.

Introduktionen av arbetslivsrepresentanter i yrkesprov

Enligt pilotprojektets erfarenhet finns det på arbetsplatserna ett stort behov av information om yrkesprov. Man bör satsa på utbildning av arbetslivsrepresentanter i synnerhet i det skede när yrkesproven tas i bruk. Utbildningens innehåll bör utgå från alldeles grundläggande saker såsom att förtydliga målen för inläring i arbetet och skillnaderna mellan yrkesprov och fristående examina. Först därefter kan man övergå till att bekanta sig i detalj med genomförandet av yrkesprov. Utbildningen av arbetslivsrepresentanter hjälper t.ex. enligt responsen till ett pilotprojekt inom social- och hälsovården arbetslivsrepresentanterna förutom med det tekniska genomförandet av yrkesprov också med att klarlägga arbetslivets roll i yrkesprovsprocessen.

Arbetslivsrepresentanter introducerades i sitt arbete antingen vid sina egna utbildnings- och infomöten vid läroanstalterna eller genom personlig introduktion på arbetsplatserna. Teman för utbildningarna var att berätta allmänt om yrkesprov, läroplaner, teoriinnehållet i de studiehelheter som skall visas i pilotprojektet, yrkesprovsmaterial, genomföra yrkesprov på arbetsplatsen och bedöma yrkesprov. Motsvarande infomöten ordnades i vissa pilotprojekt även på arbetsplatserna. I vissa pilotprojekt prövade man att belöna deltagande i perioder av yrkesprovutbildning med studieveckor. T.ex. i ett pilotprojekt inom social- och hälsovården erbjöds arbetslivsrepresentanterna under projektet en utbildningshelhet på 0,5 studieveckor. Utbildningen innehöll tre närundervisningseftermiddagar och mellanuppgifter i anslutning till temana för närundervisningen. Temana för närdagarna var bl.a. orientering i läroplanen, bakgrunden till yrkesproven och målen för dem, yrkesprovsexamina, yrkesprovsmaterial och bedömning av yrkesprov. I mellanuppgifterna behandlades yrkesprovsmaterial och bedömning. I de pilotprojekt där utbildningen varit framgångsrik och utbildningens innehåll och struktur hade utvecklats på basis av responsen under hela projektperioden ansågs de separata utbildningar som läroanstalten ordnat vara ett bra och fungerande utbildningssätt.

De utbildningar som ordnats når dock aldrig alla arbetslivsrepresentanter. I synnerhet från små arbetsplatser är det svårt att lösgöra sig för utbildning som ordnats ut-

anför arbetsplatsen. Ett mera fungerande sätt än utbildningarna visade sig vara att genom personlig introduktion utbilda arbetslivsrepresentanterna i att ta emot yrkesprov. Lärarna skötte utbildningen på arbetsplatserna i samband med sina normala besök på arbetsplatserna. Utbildningen riktade sig då till arbetsplatshandledarna, andra personer som arbetar nära samman med de studerande samt förmännen på arbetsplatsen. I det stora hela var erfarenheterna av lärarnas besök på arbetsplatsen positiva. Den enda nackdelen med personlig introduktion jämfört med ordnade utbildningar var enligt pilotprojekten att utbytet av åsikter och erfarenheter mellan olika arbetsplatser uteblev. Personlig introduktion förutsätter att de lärare som ger introduktionen har goda kunskaper om inläring i arbetet och yrkesprov, vilket även ställer en utmaning för yrkesprovutbildningen för lärare och resursgivningen för den.

Utbildningarna för arbetsplatshandledare ansågs vara en bra metod att sprida yrkesprovinformation till en stor mängd arbetslivsrepresentanter. Pilotprojekten anmärkte dock att det vid arbetsplatser som arbetar med studerande också finns andra personer, inte endast arbetsplatshandledare. Genom utbildningar för arbetsplatshandledare nås alltså inte direkt alla personer som är med i inläring i arbetet och yrkesprov. Arbetsplatshandledarna kan dock förmedla yrkesprovskunskaper till andra arbetstagare, vilket gör att utbildningar för arbetsplatshandlare kan ha en indirekt verkan vid spridningen av information om yrkesprov.

I pilotprojekten föreslogs att utbildning ordnas även på arbetsplatserna. Det kan vara enklare att få deltagare till dessa tillfällen än till skilda utbildningar som ordnas utanför arbetsplatsen. Arbetsplatserna kan förses med material som gäller yrkesprov, t.ex. yrkesprovshandböcker, så att de får bekanta sig med det på förhand före introduktionen.

Introduktion av lärare i yrkesprov

I fortsättningen bör man även satsa tillräckligt på lärarnas yrkesprovutbildning. Lärarnas roll i hela yrkesprocessen kommer att vara stor alltifrån planeringen av yrkesprov till dokumenteringen av bedömningen. Lärarna bör förutom färdigheter för det tekniska genomförandet av yrkesprovet (t.ex. yrkesprovsplaner, arbetsplatsbesök, deltagande i bedömningen, vägledning av den studerande under perioden av inläring i arbetet) även ha färdigheter att introducera personalen på platserna för inläring i arbetet i yrkesproven. Dessutom skall läraren förstå det utvidgade sambandet mellan målen för yrkesprov och läroplanen samt vid behov kunna inrikta sin egen undervisning så att den stöder yrkesprov och inläring i arbetet. Viktiga teman i utbildningen av lärare kommer att vara bedömning, handledning av den studerande och teman i anknytning till läroplanen.

Lärare introducerades i yrkesprovsverksamhet i pilotprojekt vid olika utbildningar, informationsinslag, seminarier och läroanstaltens gemensamma samlingar. Utbildning i yrkesprov kunde också ingå i någon annan utbildningshelhet. I ett pilotprojekt testade man att introducera en enskild lärare i yrkesprov genom personlig handledning och den s.k. shadowing-metoden. I detta försök gjorde den lärare som skulle introduceras handlednings- och bedömningsbesök tillsammans med den lära-

re som bedömde yrkesproven i praktiken och deltog i arrangemangen inför läroanstaltsyrkesprov. Erfarenheterna av försöket var positiva, visserligen när man inte stora grupper kostnadseffektivt genom sådan här introduktion. I vissa pilotprojekt deltog lärarna i sådana utbildningar för arbetsplatshandledare som riktats till arbetslivsrepresentanter och som innehöll en andel om yrkesprov.

Det brokiga innehållet i yrkesprovsutbildningar begrundades dock i ett par pilotprojekt. Pilotprojekten frågade om lärarnas och arbetslivsrepresentanternas utbildning kunde ordnas så att de i fråga om innehåll och genomförande är enhetliga på riksnivå.

För att främja lärarnas arbetslivskompetens har Utbildningsstyrelsen utarbetat fortbildningsprogrammet ”Studier i arbetslivskunskap för lärare” som ger 23 studiepoäng (15 studieveckor). Studierna består av fyra studiehelheter, varav de centrala är utveckling av inlärningen i arbetet och utveckling av yrkesprov för den grundläggande yrkesutbildningen. Som tredje studiehelhet ingår en minst två månader lång arbetslivsperiod för lärare, och den fjärde studiehelheten är branschbunden arbetslivskompetens. Även arbetsplatshandledare kan i tillämpliga delar delta i utbildningen. De bästa resultaten kan uppnås när representanterna för läroanstalterna och arbetslivet tillsammans deltar i utbildningen och för en dialog vid gemensamma kurser.

En annan större framtida utvecklingsutmaning som förekom i slutrapporterna hänförde sig till **utvecklingen av utbildningen framför allt i fråga om läroplansgrunderna**. I synnerhet i samband med materialprojektens arbete upptäcktes i fråga om flera grundexamina ett behov av att se över läroplansgrunderna så att de framför allt motsvarar behoven i arbetslivet. Projektet upptäckte att studiehelheterna i vissa examina behöver slås ihop för att bättre motsvara uppgiftshelheterna i arbetslivet, liksom ansåg projektet att beskrivningarna av kraven på yrkesskicklighet och målbeskrivningarna för yrkesstudiehelheterna behöver ses över. Den bedömning som använts i läroplansgrunderna var inte heller ändamålsenlig enligt alla materialprojekt. De bedömningskriterier som använts vid bedömningen av olika studiehelheter ansågs inte till alla delar enhetliga sinsemellan och bedömningskriterierna beskrevs ofta inexact. På basis av budskapet från materialprojekten kan man konstatera att arbetet med att utarbeta yrkesprovsmaterial har visat på punkter i läroplansgrunderna som inte går i linje med de krav som ställs på yrkesproven.

En tredje stor utmaning gällde enligt yrkesprovsprojekten **finansieringen av kostnaderna för yrkesprov**. Projektet kommenterade inte i någon större utsträckning hur utgifterna för yrkesproven bäst kunde täckas.

Andra observationer som projekten gjort

Projekten lyfte i sina rapporter fram följande enskilda observationer som gäller ibruktagandet av yrkesprov.

- De yrkesprov som genomförs vid läroanstalten kräver eventuellt att läroanstaltens lokaler och utrustning uppdateras.
- Hur sörjer man för att man på olika arbetsplatser kan lära sig det som står i inlärningsmålen i läro- och yrkesprovsplanen och visa upp det?

- Det väsentliga vid genomförandet av yrkesprov är ett fungerande system för inläring i arbetet. Att införliva yrkesproven i läroanstaltens normala verksamhet förutsätter att man framför allt fäster uppmärksamhet vid läroanstaltens rutiner för inläring i arbetet. Eftersom yrkesproven till största delen är förlagda till perioderna av inläring i arbetet, skall läroanstalterna granska hur inläringen i arbetet har organiserats och genomförts. En kontrollerad planering och ett kontrollerat genomförande av inläring i arbetet samt fungerande arbetslivsnätverk är av yttersta vikt för att yrkesprov skall kunna tas med på perioderna av inläring i arbetet. Framför allt placeringen av perioderna av inläring i arbetet i studierna och planeringen av innehållet i perioderna betonas i och med yrkesproven.
- Fristående examina blandas lätt ihop med yrkesprov. Att klargöra skillnaden mellan dem är något av det första som skall tas upp i yrkesprovsutbildningar och informationen till arbetsplatserna.

7 TILL SLUT

Det praktiska genomförandet av yrkesprov förutsätter inte att en stel och invecklad yrkesprovsorganisation byggs upp inom läroanstalten. Tanken är att yrkesproven skall genomföras så att ett yrkesprov som planerats tillsammans med arbetslivet och avlagts av den studerande efter en gemensam utvärdering förs in i läroanstaltens register för dokumentation. De viktigaste parterna i genomförandet av yrkesprov är den lärare som är ansvarig för planeringen och genomförande, arbetsplats-handledaren eller någon annan representant för arbetslivet, den studerande samt det organ som är ansvarigt för att yrkesprovsbetyget skrivs ut och drar upp de allmänna riktlinjerna för yrkesproven. I det skede när yrkesproven tas i bruk når man sannolikt inte ännu ett så här automatiskt arbete utan utbildningsanordnaren måste läroanstaltsvis tänka igenom planeringen av yrkesprov. Vid läroanstalterna kommer man till en början att behöva planeringsgrupper som svarar för planeringen och genomförandet av yrkesproven och som kör in yrkesproven i läroanstaltens rutiner. Arbetet i de grupper som ansvarar för yrkesproven minskar på ett naturligt sätt när yrkesproven blir normalt arbete vid läroanstalten.

Projektens erfarenheter av att få med arbetslivsrepresentanter i projektarbetet varierade. I vissa projekt hade det varit lätt att rekrytera arbetslivsrepresentanter i projektverksamheten och deras engagemang i det långvariga projektet hade varit berömvärdt. I vissa projekt tyckte man det var besvärligt att få med arbetslivet eller att arbetslivsrepresentanternas aktivitet varit mycket varierande under den tid projektet pågick. I synnerhet när det gäller aktiviteten att delta i utbildning och information om yrkesproven förekom variation mellan små och större företag. I synnerhet representanter för små privatföretagardominerade branscher hade haft svårigheter att lösgöra sig från arbetet för projektverksamheten och i allmänhet för arbetet med att utveckla inlärningen i arbetet och utbildningen. I projekten upptäckte man att det gick bäst att instruera representanter för småföretag t.ex. i användningen av yrkesprovsmaterial genom att man personligen besökte arbetsplatserna t.ex. i samband med inlärningen i arbetet. Även intervjuerna med medlemmarna i ledningsgruppen för yrkesprov stödde denna iakttagelse. I samband med intervjuerna med ledningsgruppen framgick att man i framtiden måste fundera hur arbetsplatserna och i synnerhet företagen på bred front kan fås med i genomförandet av yrkesproven. De större företagen har andra möjligheter att lösgöra personal för yrkesprovsverksamhet än små företag med början från deltagandet i introduktionsutbildningen i yrkesprov. Åtminstone i en intervju uttryckte man verklig oro för små företag. Projekten hade dock nästan enbart positiva erfarenheter av att utvecklingsarbetet försiggår nära arbetslivet. Man upplevde att yrkesprovsprojekten klart ökat läroanstalternas kontakter till arbetslivet samt stärkt det redan befintliga arbetsplatsnätverket.

Förutom att arbetslivsnätverket blev starkare upplevde pilotprojekten och materialprojekten att kontaktnätet utvidgats även mellan olika läroanstalter. Likaså konstaterade projekten att samarbetet ökat med Utbildningsstyrelsens branschbundna sak-

kunniga. Enligt projektens bedömning har de läroanstalter som deltagit i utvecklingen av yrkesproven nu tillgång till ett bredare stödnätverk i frågor som gäller utveckling av inläring.

På frågan om vilka problem som uppstått vid genomförandet av projektet nämnde pilotprojekten och materialprojekten nästan utan undantag att skillnaden mellan yrkesprov och fristående examina inte ännu förstås på arbetsplatserna. Denna omständighet, som snarare berör projektverksamhetens innehåll än det egentliga genomförandet av projektet, hade visat sig vara ett centralt problem för verksamheten. De försök som projekten utförde med yrkesproven förutsatte grundliga förberedelser för att informationen om det nya yrkesprovet skall kunna föras ut till arbetsplatserna. Målen för de två olika yrkesproven, skillnaderna mellan yrkesproven och rutinerna kräver många klarlägganden och motiveringar. Yrkesprov och fristående examina förstås fortfarande som en och samma sak och på arbetsplatserna förundrade man sig över att det kommit en ny form av yrkesprov. Först när man skapat ett ordentligt kunskapsunderlag var det möjligt att koncentrera sig på det väsentliga målet för projektarbetet, dvs. att testa och utveckla yrkesprov. Projekten konstaterade att en av de viktigaste uppgifterna när yrkesproven tas i bruk i hela landet är att klarlägga skillnaden mellan yrkesprov och fristående examina och informera om yrkesproven.

När yrkesproven tas i bruk torde tyngdpunkten i diskussionen helt naturligt ligga på tekniska frågor kring genomförandet av yrkesprov. Arbetsplatserna och lärarna skall introduceras i planeringen, genomförandet och bedömningen av yrkesprov, vid läroanstalterna är det kanske nödvändigt att se över rutinerna för inläring i arbetet och utbildningsanordnarna skall bereda sig på de kostnader som yrkesprovet medför. Efter det hektiska skedet när yrkesproven tas i bruk är det redan möjligt att blicka längre framåt och gestalta yrkesprovets helhetsbetydelse. Yrkesproven fungerar också som en ny samarbetskanal mellan arbetslivet och utbildningen både lokalt och nationellt. I och med yrkesproven ökar samarbetet och informationsgången mellan arbetsplatserna och läroanstalterna oundvikligen på lokal nivå. Pilotprojekten upptäckte redan under försöksskedet att förutom att kontakterna till arbetslivet ökade har även sättet att sköta kontakterna ändrats jämfört med tidigare. När man diskuterar genomförandet av yrkesprov kan man även ta fram andra diskussionsteman, vilket gör att teman som kanske tidigare berörts mindre kan tas med på den nationella agendan för utvecklingen av utbildningen. I och med genomförandet av yrkesproven kan arbetslivet informera läroanstalterna om de föränderliga kraven på yrkesskicklighet i arbetslivet. Likaså fungerar yrkesproven som en informationskanal när arbetsplatserna informeras om förändringar i innehåll och strukturer i den grundläggande yrkesutbildningen.

Yrkesprovets sätt att fungera kan granskas första gången först år 2009, då den första rundan av treåriga yrkesinriktade grundexamina med yrkesprov är färdig. Det är viktigt att man i det skedet koncentrerar sig på att analysera det som varit, utvärderar erfarenheterna och eventuellt finslipar genomförandet så att det bättre motsvarar behoven.

KÄLLOR

Lag och förordning om yrkesutbildning jämte ändringar (L 630/1998, L 479/2003, L 601/2005, F 811/1998, F 603/2005).

Laurila, Hannu (2003), *Näyttöjen kustannusvaikutusselvitys*. Utbildningsstyrelsen.

Nyyssölä, Niina (2003), *Näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa 2002. Väliraportti näyttöprojektien toiminnasta*. Utbildningsstyrelsen.

Utbildningsstyrelsen föreskrift (M 32/011/2005).

Webbkällor

Sidor som handlar om inläring i arbetet: <http://www.edu.fi/tonet>. Läst 31.1.2006.

Utbildningsstyrelsens egna sidor för yrkesinriktade ESF-projekt: <http://www.oph.fi/ammattilinenesr> (på svenska: Yrkesinriktade ESF-projekt) Läst 29.12.2005.

MODELL FÖR SLUTRAPPORT FRÅN ESF-PROJEKT
STRUKTURFONDSPERIODEN 2000–2006

1. Bakgrundsuppgifter		
1.1 Projektets namn		
1.2 Projektkod		
1.3 Målprogram	handlingslinje	åtgärdshelhet
1.4 Huvudansvarig myndighet		
1.5 Administrerande organisation		
1.6 Ansvarig		
1.7 Telefonnummer med riktnummer		
1.8 Postadress		

<p>2. Sammandrag över genomförandet av projektet och dess resultat. Högst en A4 (5000 tecken) som ger läsaren en allmän bild av projektet. Sammandraget läggs ut på Internet.</p> <p>I korthet de viktigaste punkterna i projektet</p> <ul style="list-style-type: none"> – mål – genomförande – resultat
--

<p>3. Projektets utgångspunkt, mål och målgrupp</p>
--

4. *Genomförande av projektet och samarbete*

Val av deltagare och företag

Genomförande av projektet och samarbete i projektet

Arbets- och ansvarsfördelningen mellan samarbetspartnerna

Internationellt samarbete

5. *Offentlighet och information*

6. *Problem och rekommendationer*

Problem vid genomförandet av projektet

Rekommendationer för att verkställigheten av projekten skall utvecklas

7. Projektets resultat

Bedömning av hur målen uppnåtts och beskrivning av projektets konkreta resultat

7.1 Omedelbara resultat i anslutning till sysselsättningenAv dem som inlett projektet som **arbetslösa** har omedelbart efter projektet placerat sig

i arbete på den öppna arbetsmarknaden ____ personer
 som företagare ____ personer
 i utbildning ____ personer

sammanlagt ____ personer inledde projektet som arbetslösa

Av dem som före projektet stått **utanför arbetsmarknaden** har omedelbart efter projektet placerat sig

i arbete på den öppna arbetsmarknaden ____ personer
 som företagare ____ personer
 i utbildning ____ personer

sammanlagt ____ personer inledde projektet som arbetslösa

7.2 Projektets omedelbara sysselsättningseffekter för deltagare i arbete

(företagens personal, företagare, personal inom den offentliga sektorn, lärare, utbildare m.fl.)

7.3 Arbetsplatser och nya företag

Nya arbetsplatser som projektet skapat ____ st.
 och som sysselsatt kvinnor ____ st.

Obs.: Två deltidsarbetsplatser uppges som en arbetsplats

Nya företag som projektet åstadkommit ____ st.
 varav kvinnor grundat ____ st.

Arbetsplatser som projektet tryggt
 i de deltagande företagen ____ st.
 varav arbetsplatser för kvinnor ____ st.

Obs.: Två deltidsarbetsplatser uppges som en arbetsplats

7.4 Indirekta sysselsättningseffekter

(Hur har projektet främjat sysselsättningen för andra än deltagarna i projektet.)

8. Projektets innovativitet

- nya metoder och innehåll i verkställigheten av projektet, nya samarbetsstrukturer osv.
- vad utvecklades för nytt, t.ex. produkter, verksamhetsformer, tjänster

9. Verksamhetens kontinuitet

- vad blev bestående och vem svarar för den nya eller bestående verksamheten efter att projektet upphört
- vad kan överföras eller spridas till andra aktörer, t.ex. små och medelstora företag, läroanstalter eller myndigheter
- planer för hur resultaten skall utnyttjas, har de redan utnyttjats

10. Finansiering av projektet

Finansiering av projektet enligt planen*:		Förverkligad finansiering
ESF- och statlig finansiering	_____ €	_____ €
Annan offentlig finansiering	_____ €	_____ €
Kommunernas finansiering	_____ €	_____ €
Privat finansiering	_____ €	_____ €
Inkomster	_____ €	_____ €
Finansiering sammanlag	_____ €	_____ €

* Plan = senast godkända projektplan

11. Projektets ekonomiförvaltning och arkivering

11.1 Person/personer (namn och ställning)* som svarat för godkännandet av projektkostnaderna

11.2 Person eller organisation* som svarat för projektets bokföring

11.3 Person eller organisation* som svarat för den administrativa myndighetens årliga revision

11.4 Person eller organisation* som utfört slutrevisionen efter att projektet upphört

11.5 Organisation eller person som svarar för förvaringen av projekthandlingarna (svarar också för att förvaringsplatsen är känd åtminstone fram till utgången av år 2012)

11.6 Förvaringsplats för projekthandlingarna (enligt situationen just nu)

11.7 För förvaringen av projektets bokföringsmaterial (och verifikat) svarar (svarar även för att förvaringsplatsen är känd åtminstone fram till utgången av år 2012)

11.8 Förvaringsplats för projektets bokföringsmaterial (enligt situationen just nu)

* Om de personer som svarat för ekonomiförvaltningen har bytts ut under projektets gång, skall alla ansvariga räknas upp och tidpunkterna anges

Denna slutrapport kompletteras av uppföljningsrapporten för senaste uppföljningsperiod, dvs. den rapport som gjordes år 20__ för uppföljningsperioden 1.1–30.6 1.7–31.12 och lämnades till projektets huvudansvariga myndighet.

Jag försäkrar att de handlingar som ansluter sig till projektet och bokföringsmaterialet med verifikat förvaras minst till utgången av år 2012 eller i enlighet med direktiv från den finansierande ESF-myndigheten.

12. Underskrift och datum

Tid ____ . ____ . 20____ Plats _____

Organisation _____

Underskrift* _____

Namnförtydligande _____

Ställning i organisationen _____

* Av den som har rätt att teckna organisationens firma

Bilaga 2: Stommen för temaintervjun

Målen för yrkesproven och hur de uppnåts

- Har man med projektens hjälp lyckats utveckla en sådan modell utgående från vilken yrkesproven kan användas utom projektperioden? Hur väl kan man med hjälp av de modeller som producerats i projekten möta de mål som ställts för yrkesproven? Till vilka delar nåddes målen redan under projektperioden?

(Målen: arbetsgruppspromemoria 3.6.1999:

- att förbättra yrkesutbildningens kvalitet
- att säkerställa uppnåendet av sådan tillräcklig yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet
- att förenhetliga bedömningen av de studerande
- att få med arbetslivet i bedömningen av yrkesskicklighet
- att utveckla läroplansgrunderna och läroplanerna så att de yrkesinriktade målen och bedömningskriterierna noggrannare än nu definieras som sådan kompetens som fordras i arbetslivet)

Dubbelriktningen i yrkesprovsprojektets arbete

- Hur beaktades yrkesprovsprojektets arbete och iakttagelser i ledningsgruppens arbete under projektets gång? På vilket sätt syns yrkesprovsprojektets arbete och dess resultat i författningar och bestämmelser som gäller yrkesprov? Inverkade projektarbetet på författningarnas och bestämmelsernas innehåll?
- Hur upplevde ledningsgruppen att den kunde påverka projektens utvecklingsarbete och styra det?

Genomförande av motsvarande projekt i framtiden

- Yrkesprovsprojektets plus och minus
 - framgång i den valda projektstrukturen?
 - framgång i de valda arbetssätten?

Projektarbetets inverkan på lagstiftningens utveckling

- Branschvisa skillnader jfr lagstiftningen: hur påverkade en stor branschgrupps medverkan den skapade lagstiftningen.

Bilaga 3: Pilotprojekt som granskats i rapporten

1 (3)

PROJEKTET HAR GENOMFÖRTS AV	PROJEKTETS NAMN	DELTAGANDE BRANSCHER/TEMAT FÖR PROJEKTET	PROJEKTETS LÄNGD
Helsingfors stad/yrkes- och vuxenutbildningslinjen	<i>Näytän osaamiseni</i>	Grundexamina i teknik och kommunikation, social- och hälsovård, turism, kosthåll och ekonomi (20 st.)	1.9.2000–30.9.2003
Helsingin seudun erilaiset oppijat ry	<i>NÄYTTÖ-projekti</i>	Beaktande av inlärare med särskilda behov i yrkesproven	1.4.2001–31.3.2004
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto	<i>MAPU-näyttöpilotti</i>	Grundexamina i jordbruk och trädgård	1.8.2001–31.10.2004
Hämeen ammattikorkeakoulu/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu	<i>KOMES-projekti</i>	Maskin-, metall- och elbranschen	1.9.2000–31.7.2003
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	<i>Näyttöpilotit</i>	Grundexamina i social- och hälsovårdsbranschen, företagsekonomi, databehandling, hotell- och restaurangbranschen, cateringbranschen, livsmedelsbranschen, beklädnadsbranschen, byggbranschen och husteknik	1.8.2000–31.7.2003
Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	<i>Näpi – Jämsän seudun matkailualan näyttöpilotti</i>	Grundexamen i turism	1.4.2001–31.8.2004
Järviseudun ammatti-instituutti	<i>Näytön Paikka</i>	Grundexamina i naturbruk och miljöområdet	6.8.2001–31.12.2004
Kiipulan ammattiopisto + Perttulan erityisammattikoulu	<i>Näyttiäri</i>	Grundexamina i företagsekonomi, trädgårdsodling, elbranschen, rengöringstjänster, cateringbranschen, social- och hälsovårdsbranschen	1.8.2001–31.7.2004
Kotkan ammatillinen koulutuskeskus	<i>Merenkulkualan peruskoulutuksen tutkintoihin liittyvät näytöt</i>	Grundexamina i sjöfartsbranschen	1.8.2000–31.8.2003
Koulutuskeskus Salpaus/Lahden käsi- ja taideoikeusoppilaitos	<i>Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon näyttöpilottihanke</i>	Grundexamen i audiovisuell kommunikation	3.9.2001–31.12.2004
Niilo Mäki Säätiö/ Niilo Mäki Instituutti	<i>Lukemisen ja kirjoittamisen testistö tukemaan toisen asteen ammatillista koulutusta</i>	Testbatteri för läsning och skrivning för att stöda yrkesutbildningen på andra stadiet.	1.5.2002–31.12.2004

PILOTPROJEKT SOM GRANSKATS I RAPPORTEN

Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä/ Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos	<i>Pilotprojekter Ammatillisen koulutuksen näyttöjen kehittäminen</i>	Grundexamen i social- och hälsovårdsbranschen	Projektet genomfördes med nationell finansiering 1.1.-31.1.2000. ESF-projektet pågår 1.1.2001-31.12.2003
Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä/Pirkanmaan Taitokeskus	<i>NÄPPI-näyttöpilottiprojekti</i>	Grundexamina i cateringbranschen, hotell- och restaurangbranschen, hantverk och konstindustri, audiovisuell kommunikation	1.9.2000-31.8.2003
Porin Tekniikkaopisto	<i>Porin Tekniikkaopiston näyttöpilotti</i>	Grundexamina i kemisk teknik, maskin- och metallbranschen, elbranschen, huseknik	1.8.2000-31.7.2003
Porin Tekniikkaopisto	<i>Porin Tekniikkaopiston näyttöpilotti II</i>	Grundexamina i flygplansmekanik, träbranschen	1.1.2001-31.12.2003
Päijät-Hämeen koulutuskonserni/ Koulutuskampus Salpaus	<i>Tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden näyttöpilotti</i>	Grundexamina i maskin- och metallbranschen, huseknik, bilbranschen, logistik, elbranschen, byggbranschen, laboratoriebranschen, planeringsassistent, plast- och gummiteknik, social- och hälsovårdsbranschen	1.9.2000-31.8.2003
Päijät-Hämeen koulutuskonserni/ Koulutuskampus Salpaus	<i>Kalatalouden näyttöpilotti</i>	Grundexamen i fiskeri	1.4.2001-31.3.2004
Suomen Kirjon Seurakuntaopiston Säätiö	<i>Näytän - siis osaan</i>	Grundexamina för ungdoms- och fritidsinstruktörer, barn- och familjearbete	1.8.2001-30.6.2004
Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur/ Svenska yrkesinstitutet	<i>Yrkesprov vid SYI</i>	Examen inom social- och hälsovårdsbranschen, hårbranschen, hotell- och restaurangbranschen, byggnadsbranschen, bilbranschen, maskin- och metallbranschen	1.10.2000-30.12.2003
Tampereen ammattiopisto/ Kurun metsäoppilaitos	<i>Metsäalan perustutkimon näyttöpilotti</i>	Grundexamina i skogsbranschen	1.9.2001-31.8.2004
Turun Ammattiopistosäätiö	<i>NÄYTTÖ 2002. Pienten käsityövaltaisten alojen näyttöjen kehittäminen ammatilliseen peruskoulutukseen.</i>	Grundexamina i ytbehandlingsbranschen, tapetseringsbranschen, båtbyggnad	1.8.2000-31.5.2003

PROJEKTET HAR GENOMFÖRTS AV	PROJEKTETS NAMN	DELTAGANDE BRANSCHER/TEMAT FÖR PROJEKTET	PROJEKTETS LÄNGD
Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen ky, Karkun kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitos	<i>Nuorten näytökokeilu</i>	Grundexamina i huslig ekonomi och konsumentervice och hårbranschen	1.8.2000–31.7.2003
Vanda stad/ Vantaan ammatillinen koulutuskeskus	<i>Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen kehittäminen tekniikan opetukselle Vakesissa</i>	Grundexamina i husteknik, byggbranschen, maskin- och metallbranschen, elbranschen, ytbehandling och mikro-mekanik	1.5.2000–31.12.2003
Varalan Urheiluoipisto	<i>Liikunnanohjauksen näyttöt</i>	Grundexamen i idrottsinstruktion	1.10.2001–30.9.2004

Bilaga 4: Materialprojekt som granskats i rapporten

1 (2)

PROJEKTET HAR GENOMFÖRTS AV	PROJEKTETS NAMN	DELTAGANDE BRANSCHER/ TEMA FÖR PROJEKTET	PROJEKTETS LÄNGD
AEL (Ammattienedistämislaitossäätiö)	<i>Näyttöaineistojen valmistelu</i>	Grundexamina i bilbranschen, maskin- och metallbranschen, logistik, lantmäteri-branschen, pappersindustrin, ytbehandlingsbranschen, träbranschen, byggbranschen, planeringsassistent, elbranschen, husteknik	1.6.2000–31.2.2003
AEL	<i>Näyttöaineistojen valmistaminen</i>	Grundexamina i audiovisuell kommunikation, livsmedelsbranschen, kemisk teknik, laboratoriebranschen och säkerhetsbranschen	1.9.2001–31.8.2004
Helsingfors stads utbildningsverk, Yrkes- och vuxenutbildningslinjen, Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	<i>Hammastekniikan perustutkimnon näyttöaineisto</i>	Grundexamen i tandteknik	1.1.2002–2004
Invalidförbundet Järvenpää Utbildningscentral	<i>AKSELLI</i>	Grundexamen i klock- och mikromekanik	1.10.2001–31.3.2005
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä/ Jyväskylän ammattiopisto, palveluolajien oppilaitos	<i>Näyttöaineistojen valmisteleminen</i>	Grundexamina i hotell- och restaurangbranschen, cateringbranschen och rengöringstjänster	1.8.2001–31.7.2004
Kotkan ammatillinen koulutuskeskus	<i>Merenkulkualan peruskoulutuksen tutkintojen näyttöaineisto</i>	Grundexamen i sjöfartsbranschen	1.9.2000–31.7.2003
Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä/ Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos	<i>Näyttökäyttöön – käsi- ja taideteollisuusalan näyttöaineistojen valmistelu-projekti</i>	Grundexamen i hantverk och konstindustri	1.4.2001–31.7.2004
Porin tekniikkaopisto	<i>Sähköalan näyttöaineistot</i>	Grundexamen i elbranschen	1.8.2000–31.7.2003
Porvoon ammattiopisto	<i>Painoviestinnän näytöt</i>	Grundexamen i grafisk kommunikation	20.9.2001–20.10.2004
Päijät-Hämeen koulutuskonserni/ Koulutuskeskus Salpaus	<i>Näyttöaineistojen valmistelu-projekti hiustenmuovi- ja kumiteknikan perustutkintoon</i>	Grundexamen i hårbranschen, skönhetsbranschen, fiskeri, plast- och gummibranschen	1.8.2001–31.7.2004

2 (2)

Tammerfors stad/ Tampereen ammattiopisto/Kurun metsäoppilaitos	<i>Metsäalan perustutkinnon näyttöaineistot</i>	Grundexamen i skogsbranschen	1.9.2001–31.8.2004
Tammerfors stad/ Tampereen ammattiopisto, Pyyntikin am- mattioppilaitos	<i>Väja, vaatetus- ja jalkinealan näyttöaineis- toprojekti</i>	Grundamina i beklädnads- och skobranschen	2001–2004
Turun Ammattiopistosäätiö	<i>VerVe</i>	Grundamina för tapetserare och båtbyggare	1.3.2001–30.11.2003
Vammalan seudun ammatillisen koulu- tuksen ky, Karkun kotitalous- ja sosiaali-alan oppi- laitos	<i>Nuorten näyttöaineistojen tuottaminen</i>	Grundexamen i huslig ekonomi och konsu- mentservice	1.8.2000–31.12.2003
Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen ky	<i>Näyttöaineistojen valmisteluprojekti</i>	Grundamina i trädgårdsodling, lantbruks- branschen, natur och miljöområdet	1.8.2001–31.7.2004

PRINCIPER FÖR UTVECKLING AV YRKESPROVSMATERIAL I PROJEKT FÖR BEREDNING AV YRKESPROVSMATERIAL

Avsikten med yrkesprovsmaterial

Avsikten med yrkesprovsmaterial är att betjäna det lokala genomförandet av yrkesprov och underlätta utbildningsanordnarens arbete med planering, genomförande och bedömning av yrkesprov samt förenhetliga bedömningen av de studerande och sätten att bedöma.

Principer för materialproduktionen

Yrkesprovsmaterial bereds för alla 52 yrkesinriktade grundexamina och 113 utbildningsprogram.

Yrkesprovsmaterialen används vid bedömningen av hur de mål för yrkesinriktade grundexamina som anges i läroplansgrunderna har uppnåtts och av kunskaperna i det centrala innehållet. Med hjälp av yrkesprovsmaterialen mäts den övergripande grundläggande yrkeskompetensen och specialkunskaperna i olika utbildningsprogram. Yrkesprovsmaterial utarbetas så att den studerande under utbildningen smidigt kan visa upp sina kunskaper som omfattande helheter i så genuina arbetslivsmiljöer som möjligt antingen vid läroanstalten eller på platser för inläring i arbetet. Yrkesprovsmaterialen gör det möjligt att genomföra yrkesprov regionalt och lokalt.

Vid utarbetandet av yrkesprovsmaterial beaktas de principer som styr uppgörandet av grunderna för läroplanen, såsom yrkesutbildningens uppgift och värdegrund, människosynen, synen på kunskap och inläring samt synen på arbete och yrkesskicklighet.

Yrkesprovsmaterial utarbetas så att yrkesprov som genomförts på basis av dem lämpar sig för studerande med annan inlärningsstil och även för studerande med inlärningssvårigheter.

I projekt för beredning av yrkesprovsmaterial samarbetar man med pilotprojekten och utvecklar yrkesprovsmaterial utgående från erfarenheterna i pilotprojekten.

Principerna för bedömningen av yrkesprov i yrkesprovsmaterialen

I yrkesprovsmaterial definieras föremålen för bedömningen av yrkesprov och bedömningskriterierna för varje enskild studiehelhet enligt allmänna författningar och bestämmelser om bedömning av studerande, enligt de bestämmelser om bedömning av studerande som ingår i läroplansgrunderna samt enligt föremålen för bedömning och bedömningskriterierna.

I yrkesprovsmaterialet definieras på vilket sätt yrkesprov skall visas upp och bedömningsmetoderna. Målet är att den studerande kan visa upp sin yrkeskompetens på olika sätt och att bedömningsmetoderna är varierande. Materialet möjliggör även att den studerande själv bedömer sin egen kompetens och får respons på den.

För yrkesproven ges vitsord. Bedömningsskalan är N1 – B5. Vitsordet för yrkesprov i yrkesprovsbetyget ges för varje enskild studiehelhet även om den studerande i ett enskilt yrkesprov kan visa att han eller hon uppnått målen för en eller flera studiehelheter eller endast en del av målen för någon studiehelhet.

Innehåll

I yrkesprovsmaterialet beskrivs vad den studerande skall kunna i yrkesprovet, yrkesprovsmiljön och på vilket sätt den studerande skall visa sina kunskaper. Dessutom beskrivs föremålen för bedömningen, bedömningskriterierna och bedömningsmetoderna. I yrkesprovsmaterialet kan definieras kvalitetskriterier för planering, genomförande och bedömning av yrkesprov.

I yrkesprovsmaterialet finns

- uppgiftsobjekt och exempel på uppgiftshelheter
- bedömningsanvisningar där man klargjort bedömningsgrunderna, de olika parternas roller och uppgifter, sammandraget över bedömningen och dokumentationen av bedömningen samt besvärsmöjligheten
- bedömningsblanketter och andra hjälpmedel
- responsblankett osv.

Principerna för kvalitetssäkring

Yrkesprovsmaterial bereds som trepartssamarbete. Författarna till yrkesprovsmaterialen är sakkunniga inom både utbildning och den egna branschen och känner till vilken yrkesskicklighet som fordras i arbetslivet. De utbildas för produktionen av yrkesprovsmaterial.

Innan yrkesprovsmaterialen tas i bruk testas de i yrkesprov för studerande i utbildningen vid minst två olika utbildningsanordnares läroanstalter och korrigeringar görs på basis av responsen. Yrkesprovsmaterialen finslipas både när det gäller språket och utformningen.

Utbildningsstyrelsens branschvisa sakkunniga svarar för att yrkesprovsmaterialen följer läroplansgrunderna och principerna för utveckling av yrkesprovsmaterial. Branschvisa utbildningskommisioner behandlar yrkesprovsmaterialen innan styrgruppen för varje projekt godkänner dem för spridning.

Hos dem som använder yrkesprovsmaterialen samlas fortgående in respons och på basis av responsen vidareutvecklas materialen.

I projekt för beredning av yrkesprovsmaterial dokumenteras hela processen för beredning av yrkesprovsmaterial.

En utomstående sakkunnig bedömer beredningsprocessen och yrkesprovsmaterialen.

Tillgången på yrkesprovsmaterial

Yrkesprovsmaterialen är offentliga. Det ursprungliga yrkesprovsmaterial som producerats i projektet är avgiftsfritt och lättillgängligt t.ex. i elektroniska datanät. Under försöksstadiet kan yrkesprovsmaterialen fås från den som genomför projektet. Upphovsrätten till yrkesprovsmaterialen innehas av Utbildningsstyrelsen.

Produktionen av yrkesprovsmaterial efter projektet

Projektet för beredningen av yrkesprovsmaterial lägger fram ett förslag till beredningsorganisation, kvalitetssäkring och tillgänglighet efter projektet. Under försökskedet fattas beslut om hur yrkesprovsmaterialen skall upprätthållas, vidareutvecklas och spridas.

3.1.2005 / UVM

**ANVISNING FÖR IFYLLANDET AV INDIKATORER ENLIGT BRANSCHTYP
INOM UVM:S FÖRVALTNINGSOMRÅDE (Pilotprojekt)**

Indikatorer enligt branschtyp skrivs automatiskt ut som bilaga till den egentliga uppföljningsblanketten när man skriver ut uppföljningsblanketten. Även denna bilaga lämnas in till Utbildningsstyrelsen i samband med den undertecknade uppföljningsblanketten.

Branschtyp 1, pilotprojekt

Regionala och lokala utvecklingspilotprojekt i yrkesprovssystemet inom den grundläggande yrkesutbildningen, projekt för beredning av nationella yrkesprovsmaterial samt forsknings-, rapporterings- och spridningsprojekt som stöder de föregående.

- 1.1 Studerande som deltagit i yrkesprov enligt utbildningsprogram (antal)
(antalet frågor bestäms enligt utbildningsprogramvalen i C-delen till den ansökan som registrerats i IRIS-systemet)**
 - 1.1.1 Antalet studerande
Här uppges antalet studerande som deltagit i yrkesprov enligt utbildningsprogram.
- 1.2 Avlagda yrkesprov enligt utbildningsprogram (antal)
(antalet frågor bestäms enligt utbildningsprogramvalen i C-delen till den ansökan som registrerats i IRIS-systemet)**
 - 1.2.1 Antalet yrkesprovsträffar som hållits vid läroanstalten
Här uppges antalet yrkesprovsträffar som hållits vid läroanstalten.
 - 1.2.2 Antalet godkända i yrkesprov som hållits vid läroanstalten
Här uppges antalet godkända i yrkesprov som hållits vid läroanstalten.
 - 1.2.3 Antalet underkända i yrkesprov som hållits vid läroanstalten
Här uppges antalet underkända i yrkesprov som hållits vid läroanstalten.
 - 1.2.4 Antalet yrkesprovsträffar som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet.
Här uppges antalet yrkesprovsträffar som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet.
 - 1.2.5 Antalet godkända i yrkesprov som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet
Här uppges antalet godkända i yrkesprov som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet.

1.2.6 Antalet underkända i yrkesprov som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet.
Här uppges antalet underkända i yrkesprov som hållits på platsen för inlärnin g i arbetet.

1.2.7 Antalet yrkesprovsträffar som hållits på annan plats
Här uppges antalet yrkesprovsträffar som hållits på någon annan plats.

1.2.8 Antalet godkända i yrkesprov som hållits på annan plats
Här uppges antalet godkända i yrkesprov som hållits på någon annan plats.

1.2.9 Antalet underkända i yrkesprov som hållits på annan plats
Här uppges antalet underkända i yrkesprov som hållits på någon annan plats.

1.3 Mottagare och bedömare av yrkesprov (antal)

1.3.1 Arbetslivsrepresentanter
Här antecknas antalet arbetslivsrepresentanter som tar emot och bedömer yrkesprov.

1.3.2 Lärare
Här antecknas antalet lärare som tar emot och bedömer yrkesprov.

1.4 Utbildning i anslutning till yrkesprov

1.4.1 Lärare, utbildningens omfattning (totala antalet studieveckor)
Här antecknas omfattningen av yrkesprovutbildning för lärare som studieveckor.

1.4.2 Lärare, antalet deltagare
Här antecknas antalet lärare som deltagit i yrkesprovutbildning.

1.4.3 Arbetslivsrepresentanter, utbildningens omfattning (totala antalet studieveckor)
Här antecknas omfattningen av yrkesprovutbildning för arbetslivsrepresentanter som studieveckor.

1.4.4 Arbetslivsrepresentanter, antalet deltagare
Här uppges antalet arbetslivsrepresentanter som deltagit i yrkesprovutbildning.

KVALITATIV UPPFÖLJNING OCH RAPPORTERING I PILOTPROJEKT FÖR YRKESPROV

Rapporten om den kvalitativa verksamheten sänds årligen i samband med **uppföljningsrapporten** före 31.1 till Utbildningsstyrelsen för föregående års del och senast en månad efter att projektet upphört i samband med slutrapporten för hela projektet. Dessutom lämnas den kvalitativa rapporten alltid in som bilaga till ansökan om fortsatt finansiering. Till den kvalitativa rapporten som bifogats ansökan om fortsatt finansiering behöver inte bifogas det material som producerats i projektet. För beviljandet av fortsatt finansiering är det väsentligt att få en utredning över det utvecklingsarbete som utförts i projektet, en utvärdering av verksamheten, responsen på verksamheten och hur resultaten spridits. Rapporten om den kvalitativa verksamheten sänds under adress Utbildningsstyrelsen/ESF-projekt/Yrkesprov, PB 380 (Hagnäsgatan 2), 00530 HELSINGFORS.

Detta direktiv gäller den kvalitativa uppföljningen och rapporteringen i pilotprojekten. Den som genomfört projektet svarar för rapporteringen om den kvalitativa verksamheten enligt följande anvisningar.

Rapporten om den kvalitativa uppföljningen skall innehålla åtminstone följande delar:

1. RAPPORTERING OM UTVECKLINGSVERKSAMHETEN

I rapporteringen om utvecklingsverksamheten beskrivs i korthet projektets verksamhet och verksamhetsformer. Den viktigaste delen av rapporteringen om utvecklingsverksamheten är dock att analysera verksamheten och dra slutsatser. Rapporten är inte enbart en redogörelse utan bör även innehålla en bedömning av vad som fungerade och vad som inte fungerade, varför det fungerade och varför inte, i vilken riktning verksamheten kan utvecklas och vilka av projektets verksamhetsformer som varit bra och fungerande rutiner som gärna kan spridas mera allmänt.

Varje mål- och innehållsområde i pilotprojektet bör tas upp i den kvalitativa rapporten i enlighet med följande grundstruktur:

- **en komprimerad beskrivning** av vad och hur man gjorde i projektet, vad som testades
- **erfarenheter och en utvärdering av dem, olika parter respons på försöksverksamheten och utvärdering av projektet** (hurdana erfarenheter man fick, vilken respons de olika parterna gav på försöksverksamheten, hur responsen samlades in, bra/dåliga erfarenheter ur vems synvinkel, fungerande lösningar, problem, framgångar/misslyckanden, branschbundna särdrag, utvärdering av hela projektet osv.) **VIKTIGT!**
- **slutsatser, saker som skall avgöras i fortsättningen, innovationer osv. VIKTIGT!**

I beskrivningen av målområdena kan det vara värt att uppmärksamma följande:

1.1 Planering, organisering och genomförande samt bedömning av yrkesprov

- sammankallande, utnämning av ett trepartsorgan, en planerings- och genomförandegrupp samt mottagare och bedömare av yrkesprov, uppgifter och verksamhet samt arbetsfördelning, eventuella andra organisationers verksamhet vid genomförandet av yrkesprov

- yrkesprovsmiljöer och sätt att visa yrkesprov
- det praktiska genomförandet av yrkesprov vid en läroanstalt eller på platser för inläring i arbetet
- målen för yrkesprov, studiehelheter, antalet yrkesprov i examen
- föremål för bedömningen av yrkesprov, bedömningskriterier, bedömnings sätt, vitsord, yrkesprovsbetyg osv.

1.2 Yrkesprovsmaterial

- hurdan material/hurdana yrkesprovsuppgifter användes i yrkesproven
- vem/vilka utarbetade materialet eller enskilda yrkesprovsuppgifter
- enligt vilka principer utarbetades materialet/uppgifterna
- hur gjordes analysen av läroplansgrunderna och arbetslivet
- vem godkände materialet/uppgifterna
- materialets innehåll
- kvalitetssäkring av materialet osv.

1.3 Utveckling av handlednings- och stödtjänster för studerande

- handlednings- och stödåtgärder före, under och efter yrkesprovet
- hur informerades de studerande om yrkesproven
- vem/vilka gav handledning, mängd och art
- hurdan/vilket handledningsmaterial utarbetades för de studerande
- hurdana stödåtgärder utvecklades och användes, vilken inverkan hade de, hurdana förebyggande åtgärder utvecklades och användes
- hur beaktades studerande som behöver särskilt stöd i yrkesproven
- vilka slags undervisningsarrangemang utvecklades till stöd för individuell inläring
- hur genomfördes de studerandes individuella yrkesprovsplaner

1.4 Utbildning för lärare och arbetslivsrepresentanter

- utbildningens omfattning, längd och innehåll, vem var utbildare, hur utbildades olika målgrupper (medlemmarna i trepartsorganet, mottagare och bedömare av yrkesproven, övriga lärare osv.)
- hurdan/vilket material utarbetades för utbildningen eller vilket befintligt material utnyttjades i utbildningen
- hur integrerades utbildningen i utbildning i inläring i arbetet
- hur marknadsfördes utbildningen, hur fick man deltagare i utbildningen

1.5 Klarläggande av kostnader

- kalkyl i fråga om planeringen, genomförandet och bedömningen av yrkesprov, yrkesprovsmaterial, handlednings- och stödtjänster för studerande samt i fråga om utbildning av lärare och arbetslivsrepresentanter då yrkesproven blivit etablerad verksamhet

2. INFORMATION OM PROJEKTETS VERKSAMHET OCH SPRIDNING AV RESULTATEN

- hur och vem har informerats om projektets verksamhet
- hur har resultaten spridits

3. TILL RAPPORTEN BIFOGAS DET MATERIAL SOM PRODUCERATS I PROJEKTET

- styrgruppens protokoll, tidningsartiklar, meddelande, handlednings- och utbildningsmaterial, använda yrkesprovsmaterial, promemorior osv.

Rapporten skrivs enligt dispositionen ovan. I rapporten skall ingå en innehållsförteckning och ett sammandrag (1–2 sidor). Vidare skall hänvisningar till bilagor göras så att inte bilagorna blir en lösryckt materialbunt. Det är bra att numrera rapportens sidor. Forskarnas arbete underlättas om varje sida och bilaga i rapporten alltid är försedd med t.ex. projektkoden som sidhuvud eller sidfot så att varje sida på basis av den kan förknippas med just det aktuella projektets rapport.

KVALITATIV UPPFÖLJNING OCH RAPPORTERING I PROJEKTEN FÖR BEREDNING AV YRKESPROVSMATERIAL

Rapporten om den kvalitativa verksamheten sänds årligen i samband med uppföljningsrapporten före utgången av 31.1 till Utbildningsstyrelsen för föregående års del och senast inom en månad efter att projektet upphört i samband med slutrapporten för hela projektet. Dessutom sänds en kvalitativ rapport alltid som bilaga till ansökan om fortsatt finansiering. Till den kvalitativa rapport som ingår som bilaga till ansökan om fortsatt finansiering behöver inte bifogas det material som producerats i projektet. Med tanke på beviljandet av fortsatt finansiering är det väsentligt att få en utredning över utvecklingsverksamheten i projektet, en utvärdering av verksamheten, responsen på verksamheten och hur resultaten spridits. Rapporten om den kvalitativa verksamheten sänds under adress Utbildningsstyrelsen/ESF-projekt/Yrkesprov, PB 380 (Hagnäsgatan 2), 00531 HELSINGFORS.

Detta direktiv gäller kvalitativ uppföljning och rapportering i projekt för beredning av yrkesprovsmaterial. Tillsammans med dem som genomfört projektet har man genom ett separat avtal kommit överens om hur beredningsprocessen skall dokumenteras.

Den som genomfört projektet svarar för rapporteringen om den kvalitativa verksamheten i enlighet med följande anvisningar:

Rapporten om den kvalitativa uppföljningen skall innehålla åtminstone följande delar:

1. RAPPORTERING OM UTVECKLINGSVERKSAMHETEN

I rapporteringen om utvecklingsverksamheten beskrivs i korthet projektets verksamhet och verksamhetsformer. Den viktigaste delen av rapporteringen om utvecklingsverksamheten är dock att analysera verksamheten och dra slutsatser. Rapporten är inte enbart en redogörelse, utan den skall innehålla en bedömning av vad som fungerade och vad som inte fungerade, varför det fungerade och varför inte, i vilken riktning det lönar sig att utveckla verksamheten och vilka av projektets verksamhetsformer som är bra och fungerande rutiner som gärna kan spridas mera allmänt.

1.1 En komprimerad beskrivning av vad och hur man gjorde i projektet. I detta sammanhang är det bra att åtminstone beskriva hur materialet utarbetats, utbildningen av lärare och arbetslivsrepresentanter i anslutning till projektet samt kostnaderna för verksamheten. Intressant är t.ex.

Yrkesprovsmaterial

- enligt vilka principer materialet utarbetades
- vem/vilka utarbetade materialet
- på vilken grund författarna valdes
- hur gjordes den analys av läroplansgrunderna och arbetslivet som ligger till grund för materialet
- hur materialet utarbetades i praktiken
- vem som godkände materialutkastet för testning/användning
- hur kvalitetssäkringen av materialet sköttes
- hur och var materialet testades
- hur studerande som behöver särskilt stöd beaktades i yrkesprovsmaterialet
- hurdana möjligheter som stöder individuell inläring som togs in i materialet

Utbildningen för materialproducenterna samt de övriga lärarna och arbetslivsrepresentanterna

- utbildningens omfattning, längd och innehåll, vilka som var utbildare, hur olika målgrupper utbildades
- hurdan/vilket material som utarbetades för utbildningen eller vilket befintligt material som utnyttjades i utbildningen
- hur utbildningen marknadsfördes, hur man fick deltagare i utbildningen
- hur utbildningen integrerades i utbildningen i inläring i arbetet

Kostnader

- kalkyl över kostnaderna för utarbetandet av yrkesprovsmaterialen och över kostnaderna för utbildning av lärare och arbetslivsrepresentanter sedan verksamheten etablerats

1.2 Erfarenheter och utvärdering av dem, olika parter respons på försöksverksamheten och utvärdering av projektet (VIKTIGT!)

- vilka slags erfarenheter fick man vid utarbetandet av materialet, för vem var erfarenheterna goda/dåliga
- hurdan respons har de studerande, lärarna, arbetslivsrepresentanterna och andra intressentgrupper gett på utkasten till yrkesprovsmaterial
- hur har responsen samlats in
- fungerande lösningar
- problem
- framgångar/misslyckanden
- branschbundna särdrag osv.
- hur har hela projektet utvärderats

1.3 Slutsatser, frågor som skall avgöras i fortsättningen, innovationer osv. (VIKTIGT!)

2. INFORMATION OM PROJEKTETS VERKSAMHET OCH SPRIDNING AV RESULTAT

- hur och vem har informerats om projektets verksamhet
- hur har resultaten spridits

3. TILL RAPPORTEN BIFOGAS DET MATERIAL SOM PRODUCERATS I PROJEKTET

- **absolut** utkasten till yrkesprovsmaterial med tillhörande blanketter och annat kringmaterial
- dessutom styrgruppens protokoll, tidningsartiklar, meddelanden, utbildningsmaterial, handledningsmaterial, promemorior osv.

Rapporten skrivs enligt dispositionen ovan. I rapporten skall ingå en innehållsförteckning och ett sammandrag (1–2 sidor). Dessutom bör man hänvisa till rapportens bilagor så att bilagorna inte blir en lösryckt materialbunt. Det är bra att numrera sidorna i rapporten. Forskarnas arbete underlättas om varje sida och bilaga i rapporten alltid är försedd med t.ex. projektkoden som sidhuvud eller sidfot så att varje sida på basis av den kan förknippas med just det aktuella projektets rapport.